

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

An Evaluation of using Curriculum of Phrapariyattidhamma in the 1st
Grade of Dhamma Section, in the Phrapariyattidhamma school
Phrae province.

โดย

นายเสริมศิลป์	จูไธสง
พระมหาสิมรัตน์	สิริธมฺโม
ผศ.พูนทรัพย์	เกตุวีระพงศ์
นางชลธิชา	จิรภัคพงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

An Evaluation of using Curriculum of Phrapariyattidhamma in the 1st
Grade of Dhamma Section, in the Phrapariyattidhamma school
Phrae province.

โดย

นายเสริมศิลป์	จูไธสง
พระมหาสิมรัตน์	สิริธมโม
ผศ.พูนทรัพย์	เกตุวีระพงศ์
นางชลธิชา	จิรภัคพงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

An Evaluation of using Curriculum of Phrapariyattidhamma in the 1st
Grade of Dhamma Section, in the Phrapariyattidhamma school
Phrae province.

by

Mr. Sermsin	Chuthaisong
Phramaha Simarat	Siritammo
Assist. Prof. Poontrap	Ketverapong
Mrs. Chonticha	Jirapakapong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2548

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่
ผู้วิจัย:	นายเสริมศิลป์ จูไธสง พระมหาสิมรัตน์ สิริธมฺโม ผศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ นางชลธิชา จิรภัคพงศ์
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ:	2548
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ และ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูสอน และนักเรียน เกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 9 รูป/คน ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 9 รูป เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 21 รูป ครูผู้สอน จำนวน 72 รูป นักเรียน จำนวน 228 รูป รวม 339 รูป/คน การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประเมินค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าเอฟ (F-test) ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ แล้วนำข้อมูลมาเรียงเรียงเป็นร้อยแก้ว

ผลการวิจัย พบว่า

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้าน
ผลกระทบ มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านกระบวนการ มีระดับความคิดเห็นแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Research Title: An Evaluation of Using Curriculum in the 1st Grade of Dhamma Section, at the Phrapariyattidhamma School, Phrae Province

Researchers: Mr. Sermsin Chuthaisong
Phramaha Simarat Siritammo
Assist. Prof. Poontrap Ketverapong
Mrs. Chonticha Jirapakapong

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Fiscal Year: 2548 / 2005

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The aim of this result was to study of the Phrapariyattidhamma in the 1st grade of Dhamma section, in the Phrapariyatidhamma School, Phrae province which were separated into five parts. There were context, impute, process, product and impact. And the thesis aimed to compare with opinions to the experts, administrators, abbots, teachers and students. The sampling groups were three hundred and thirty nine populations which were including the nine experts, nine administrators, twenty one abbots, seventy two teachers and two hundred and twenty eight students. Questionnaire with five categorical rating scales were used. The percentage, Means, Standard deviation and F-test were performed on the data. The secondary data also were used.

The result indicated that the researchers found the result in good level of the five parts which were including the contexts, input, product and impact. An analysis and the comparative of opinions of experts, administrators, abbots, teachers and students were viewed that the results showed no different levels in four parts which were including the context, impute, product and impact. But in another part, the process found in different opinion in five levels.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน และได้รับการให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขงานวิจัยให้สมบูรณ์ จากพระเมธีธรรมาลังการ ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็น อาจารย์ที่ปรึกษาและ พระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ, พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, ศาสตราจารย์ ดร.บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, รองศาสตราจารย์ ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล, อาจารย์สนธิ ไชยวงศต ที่ให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไขงานวิจัยในครั้งนี้ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์

คณะผู้วิจัย ขอกราบมนัสการขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธโกศยวิทยา ที่กรุณาอนุเคราะห์ให้นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้เพื่อประกอบการทำวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน คือ พระครูวิมลกิตติสุนทร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ, พระศรีธีรพงศ์ ป.ธ.๙ รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญาภู, ผศ.สมบุญ บุญฤทธิ อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครศรีธรรมราช, นายสาทร แก่นมณี

ผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญาคุณ, นายสะอาด คำมา ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์

คณะผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณโครงการวิจัยครั้งนี้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นายเสริมศิลป์	จูโธสง
พระมหาสิมรัตน์	สิริธมฺโม
ผศ.พูนทรัพย์	เกตวีระพงศ์
นางชลธิชา	จิรภาคพงศ์

มิถุนายน 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานในการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวคิด	4
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากงานวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์	8
2.2 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี	14
2.3 หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร	19
2.4 หลักสูตรและการใช้หลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี	27
2.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตร	31
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	44
3.2 เครื่องมือการวิจัย	44
3.3 การรวบรวมข้อมูลการวิจัย	46
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	46
3.5 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	47

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	50
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินการใช้ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ	51
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ดำเนินผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน	59
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของ หลักสูตร และด้านผลกระทบ	71
 บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	 72
5.1 สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัยที่ใช้	72
5.2 สรุปผลการวิจัย	74
5.3 อภิปรายผล	78
5.4 ข้อเสนอแนะ	82
 บรรณานุกรม	 83
ภาคผนวก	
ผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย	86
ผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัย	94
 ประวัติผู้วิจัย และคณะ	 95

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	50
2	51
3	52
4	53
5	55
6	56
7	58
8	59
9	60

1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน

3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านบริบท

4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น

5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ

6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร

7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลกระทบ

8 แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน

9 แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านบริบท

ตารางที่

หน้า

10	<p>แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านปัจจัยเบื้องต้น</p>	61
11	<p>แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกระบวนการ</p>	64
12	<p>แสดงผลการทดสอบรายคู่ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน การใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ</p>	67
13	<p>แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านผลผลิตของหลักสูตร</p>	68
14	<p>แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านผลกระทบ</p>	69

สารบัญญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 แสดงระบบบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์	11
2 แสดงการเปรียบเทียบระบบบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์	12
3 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาของสงฆ์	13
4 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร	22
5 แสดงรูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์	32
6 แสดง ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์	33
7 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อหาความสัมพันธ์และ ความสอดคล้องของหลักสูตร	35
8 แสดง รูปแบบการประเมินของทาบ	37

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในการพัฒนาประเทศองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนามีพื้นฐานหลักคือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อที่จะก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในทุกด้าน นอกเหนือไปจากงานวิชาการอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ การกินดี อยู่ดีหรือการอยู่ดีมีสุข ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่งคั่งทางปัญญาและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของสังคมโดยมวลรวม และของประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นทางด้านการศึกษาของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) กล่าวว่า การศึกษาสร้างคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข คือ คนที่มีการศึกษาต้องมีภาพ 3 ภาพ ได้แก่ สมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพ และการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญของงานของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกหัดการอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์และจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ การจัดสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542¹ มาตรา 4 ภาระงานการจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีจุดเริ่มต้นมาแต่แผ่นดินสมัยกรุงสุโขทัย สถาบันแห่งการศึกษาและจัดการศึกษาคือ วัด ในหลักสูตรหลัก คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมพระพุทธศาสนาและหลักสูตรต่าง ๆ ตลอดจนถึงการศึกษาเพื่อชีวิตของทั้งบรรพชิตและฆราวาส

การศึกษากลุ่มพระปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอันสมควรแก่สมณะ แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกบาลีและแผนกธรรม สำนักเรียนวัดและสำนักคณะจังหวัดเป็นผู้สอน โดยมีแม่กองแผนกธรรมสนามหลวงเป็นผู้จัดหลักสูตร ดำเนินการสอนการวัดผลและประเมิน

¹ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542), หน้า 2.

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร¹ แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก พระภิกษุ สามเณรเมื่อเรียนจบและสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรม ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ควบคู่กับแผนกบาลีและเปลี่ยนแปลงจากการสอบแบบปากเปล่าเป็นการสอบข้อเขียนและใช้มาจนถึงทุกวันนี้

เนื่องจากการศึกษาของสงฆ์² เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สามเณรจะศึกษาได้ ต้องอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมายที่จะทำให้การจัดการศึกษา บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ หากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการจัดการศึกษาเป็นผลที่มุ่งหวังไว้ หลักสูตรก็จะเปรียบได้กับมรรคาที่จะนำความมุ่งหมายดังกล่าวไปสู่ผลสำเร็จ การศึกษาจึงมุ่งผลไปสู่หลักสูตร เป็นแนวทางในการให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม³ เกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระองค์ทรงเห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาพระสงฆ์ ดังนั้นจึงทรงจัดการศึกษาแบบใหม่ขึ้น เรียกว่านักธรรม เพื่อผลิตศาสนทายาทให้มีส่วนช่วยในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ หลักสูตรที่พระองค์ทรงจัดขึ้นนั้น ทรงเน้นพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทรงเห็นว่าการศึกษาพระธรรมวินัยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับพระสงฆ์สามเณร มากกว่าหลักสูตรที่เป็นภาษาบาลี และทรงเปลี่ยนหลักสูตรจากเดิมที่เป็นภาษาบาลีอย่างเดียวมาเป็นภาษาไทย เพราะทรงประจักษ์ว่า ผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยดีแล้วย่อมสามารถแปลและเข้าใจเนื้อความแห่งภาษาบาลีได้เป็นอย่างดี

จากสภาพของปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในปัจจุบัน พบว่าหลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนมีเนื้อหาเก่าเกินไป สำนวนอ่านเข้าใจยาก เหมาะสำหรับเป็นงานวิชาการหรือหนังสืออ้างอิง ด้านการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก สื่อการเรียนการสอนได้แก่กระดานและชอล์ค เพราะครูสอนไม่ได้เรียนเทคนิควิธีการสอน ผู้เรียนเน้นการจำมากกว่าการวิจัย

¹ ถวิล สมัครรัฐกิจ, **คู่มือการจัดการศึกษาของสงฆ์ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษากรมการศาสนา** (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, 2539), หน้า 17.

² การุณ สุธรรม และคณะ, **“การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาคเหนือ”**, การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2543), หน้าบทคัดย่อ.

³ 100 ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535 – 2536, หน้า 136.

วิจารณ์ ด้านการวัดผลแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ประเมินเอง ข้อสอบเน้นอัตนัยเป็นหลัก และขาดการวัดผลภาคปฏิบัติ

การจัดการศึกษาทางโลกมีความเจริญก้าวหน้า และพัฒนาให้ทันกับความต้องการของสังคม แต่การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ยังล้าหลัง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคและวิธีการให้ทันสมัย แม้แต่การประเมินหลักสูตรก็ไม่มีปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนากิจการของคณะสงฆ์ ทำให้คณะผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องมีการศึกษาการประเมินสภาพการบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี เพื่อเป็นเครื่องมือที่ยกระดับคุณภาพของพระภิกษุสามเณร เพราะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ถือเป็นเป้าหมายที่หล่อหลอมจิตใจและการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ แต่หลักสูตรยังขาดการพัฒนาปรับปรุง ธรรมดาหลักสูตรจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ นั้น จะต้องมีการประเมินการใช้หลักสูตรอยู่ตลอดเวลา เพราะผลจากการประเมิน จะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และยังผลให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ทุกประการ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านบริบท (Context)
- 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)
- 3) ด้านกระบวนการ (Process)
- 4) ด้านผลผลิตของหลักสูตร (Product)
- 5) ด้านผลกระทบ (Impact)

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี จังหวัดแพร่แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน ๕ ด้าน คือ

1) ด้านบริบท (Context) ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร
เนื้อหา

2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ได้แก่ คุณลักษณะของอาจารย์ คุณสมบัติของผู้เข้ามาศึกษา วัสดุการศึกษา ตำราเรียน และสถานที่เรียน

3) ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารหลักสูตร

4) ด้านผลผลิต (Product) ได้แก่ คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

5) ด้านผลกระทบ (Impact) ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารหลักสูตร

2. ขอบเขตด้านประชากรในการวิจัย ได้แก่

1) ประชากรในการวิจัย จำนวน 778 รูป/คน ได้แก่

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 10 รูป/คน
- ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 10 รูป
- เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 30 รูป
- ครูผู้สอน จำนวน 102 รูป/คน
- นักเรียน จำนวน 626 รูป

2) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 364 รูป/คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเคร์จซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgam) ได้แก่

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 10 รูป/คน
- ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 10 รูป

- เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 30 รูป
- ครูผู้สอน จำนวน 80 รูป/คน
- นักเรียน จำนวน 234 รูป

3. ขอบเขตด้านตัวแปรในการวิจัย

1) ตัวแปรต้น ได้แก่

- สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ก. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร
 - ข. ผู้บริหารหลักสูตร
 - ค. เจ้าสำนักศาสนศึกษา
 - ง. ครูผู้สอน
 - จ. นักเรียน

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูสอน และนักเรียน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน

1. ด้านบริบท
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น
3. ด้านกระบวนการ
4. ด้านผลผลิต
5. ด้านผลกระทบ

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เฉพาะนักธรรมชั้นตรีของคณะสงฆ์ไทย โดยความรับผิดชอบของแม่กองธรรมสนามหลวง
2. แผนกธรรมชั้นตรี หมายถึง การศึกษาหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีของคณะสงฆ์
3. การประเมินการใช้หลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่ของบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตของหลักสูตรมาพิจารณาว่ามีคุณค่าเพียงใด มีคุณภาพดีหรือไม่ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

1) บริบท (Context) ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรเนื้อหา

2) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) ได้แก่ คุณลักษณะของครูผู้สอน คุณสมบัติของผู้เข้ามาศึกษา วัสดุการศึกษา ตำราเรียน และสถานที่เรียน

3) กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารหลักสูตร

4) ผลผลิตของหลักสูตร (Product) ได้แก่ คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

5) ผลกระทบ (Impact) ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารหลักสูตร

4 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร หมายถึง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ผ่านการศึกษาในหลักสูตรธรรมตรี ได้แก่ รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าสาขาวิชา

5 ผู้บริหารหลักสูตร หมายถึง ผู้บริหารแผนกธรรมสนามหลวง จังหวัดแพร่ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดแพร่ รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอในจังหวัดแพร่

6 เจ้าสำนักศาสนศึกษา หมายถึง เจ้าสำนักเรียนที่รับผิดชอบในการเปิดสอนพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรประโยคนักธรรม ในจังหวัดแพร่

7 ครูผู้สอน หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณรที่สอนอยู่ในสำนักเรียนของวัดที่เปิดสอนพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรประโยคนักธรรม ในจังหวัดแพร่

8 นักเรียน หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณรที่สำเร็จตามหลักสูตรประโยคนักธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากงานวิจัย

1. ทำให้ทราบผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาหลักสูตร

2. ทำให้ทราบผลการประเมินคุณลักษณะของครูผู้สอน คุณสมบัติของผู้เข้ามาศึกษา วัสดุการศึกษา ตำราเรียนและสถานที่เรียน

3. ทำให้ทราบผลการประเมินการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารหลักสูตร

4. ทำให้ทราบผลการประเมินคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

5. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี

บทที่ 2

แนวคิด วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการประเมินจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบความคิดในการศึกษาอันนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการศึกษาการประเมิน การใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์
- 2.2 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
- 2.3 หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร
- 2.4 หลักสูตรและการใช้หลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
- 2.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตร
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ตามหลักการศึกษาที่แบ่งตามประเภทของการปฏิบัติ เช่น คันถุระ และวิปัสสนาธุระ แบ่งตามการศึกษาใน 3 ระดับ คือ ปริยัติสังฆธรรมปฏิบัติสังฆธรรม และปฏิเวธสังฆธรรม และแบ่งตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นข้อปฏิบัติและเป็นหลักสำหรับการศึกษา คือ ผีกหัตถอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน¹

ในหลักการศึกษามีอยู่ใน ๓ ระดับนั้น มีความหมายที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาของคณะสงฆ์ดังนี้²

ปริยัติสังฆธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันจะต้องศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง กล่าวโดยรวมได้แก่ พระพุทธวจนะที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกทั้งหมด เป็นการศึกษาเล่าเรียนโดยวิธีการถ่ายทอดโดยการท่องจำบ้าง บอกเล่า (มุขปาฐะ) เป็นการสอนรายบุคคล ไม่มีตำราหรือสูตรตายตัว ผู้สอนวางตนในฐานะกัลยาณมิตรมากกว่าเป็นครู ในความหมายในปัจจุบันซึ่งมีคุณสมบัติ 7 ประการคือ

1. น่ารัก
2. น่าเคารพ
3. น่ายกย่อง
4. รู้จักพูด
5. อุดหนุนต่อถ้อยคำ
6. กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ได้ลึกซึ้ง
7. ไม่ชักจูงผู้เรียนในทางเสียหาย

อีกประการหนึ่ง ครูผู้สอนต้องมีคุณสมบัติ คือ ย่อมสามารถอนุเคราะห์ลูกศิษย์ในฐานะ 5 ประการ คือ³

¹ พระราชวรมณี, อ่างใน, พระสมมติ กัมมุตตร, “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), 2547. หน้า 43.

² วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, อ่างใน, พระสมมติ กัมมุตตร, “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, หน้า 43.

³ พระราชวรมณี, อ่างใน, พระสมมติ กัมมุตตร, “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, หน้า 43.

1. ฝึกแนะนำให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. สอนให้โดยไม่ปิดบัง
4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
5. ช่วยคุ้มครองเป็นที่พึ่งพำนักในทิศทั้งหลาย

โดยนัยนี้ การเรียนการสอนตามปริยัติศีลธรรม จึงเป็นการสอนที่เน้นในภาคทฤษฎี เพื่อความเข้าใจในพระพุทธรวณะ หรือตามพระไตรปิฎก และจากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติตามพระวินัยที่ถูกต้อง

ปฏิบัติศีลธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักธรรม หรือหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้รับการศึกษาเรียนรู้มาซึ่งนับว่ามีความสำคัญ ในการที่จะนำความรู้นั้นมาศึกษา ปฏิบัติ จนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการตามมรรคมงคล 8 หรือหลักไตรสิกขา ได้แก่

1. หลักศีลสิกขา คือ การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ หรือพฤติกรรมทางกาย วาจา ให้เป็นปกติ เป็นการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางกาย และวาจา ให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน อันจะสร้างพื้นฐานความเข้าใจอันดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อนมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และพร้อมที่จะพัฒนาทางด้านจิตใจต่อไป

2. หลักจิตตสิกขา คือ การฝึกอบรมจิตใจหรือกระบวนการพัฒนาจิตใจ ยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้นเหมาะสมต่อการทำงาน การเรียนรู้ และการควบคุมตนเองมิให้ตกอยู่ในอำนาจของความใฝ่ต่ำ หรือกิเลส ให้มีสภาพหรือความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ มีสติรู้เท่าทันตนเอง ทั้งนี้โดยอาจจะเป็นการศึกษาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น

3. หลักปัญญาสิกขา คือ การฝึกอบรมปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจในสรรพสิ่งอย่างถูกต้องและเป็นจริง หรืออาจจะหมายถึงปัญญาในระดับต้น ๆ ที่ให้ความรู้ ความเข้าใจถูกต้องตามแนวทางของการปฏิบัติตามศีล สมาธิ ทั้งนี้เป็นการศึกษาตามขั้นตอนของสิ่งที่ทำให้เกิดปัญญา ได้แก่ สุตตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง จิตตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด วิเคราะห์ และภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฝึกอบรมทางด้านจิตใจ ที่ให้เกิดความเข้าใจ รู้แจ้ง เห็นจริง ในสภาวะทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงขั้นของความหลุดพ้นจากกิเลส คือ การบรรลุพระอรหันต์การเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ในทางพระพุทธศาสนา

ปฏิเวธศีลธรรม คือ ผลจะพึงเข้าถึงหรือการบรรลุด้วยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เช่น มรรค ผล นิพพาน ที่ได้จากการปฏิบัติ คือถึงเป้าหมายแห่งการพัฒนาตนเองหรือมนุษย์นั่นเอง

การศึกษาของคณะสงฆ์นั้น ได้มีการพัฒนามาจากการศึกษาในอดีต โดยเฉพาะฝ่ายปริยัติธรรมนั้น มุ่งเน้นการศึกษาให้หลักการหรือ ทฤษฎี เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม โดยการท่องจำบ้าง (มุขปาฐะ) การจดบันทึกบ้าง แล้วจึงนำความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนั้นไปปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจนให้เกิดผล คือปฏิเวธสังฆธรรมตามมา ดังนั้น การศึกษาในส่วนของปริยัติสังฆธรรมจึงมีความจำเป็นในการที่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สำหรับประเทศไทย การศึกษาทางพระพุทธศาสนาและวัดนั้น นับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาของคนไทยฐานะเป็นแหล่งความรู้ของประชาชน พระภิกษุ สามเณร ครั้นเมื่อได้มีการปฏิรูปทางการศึกษาขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้มีการแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 สายอย่างชัดเจน คือ สายสามัญและสายอาชีพระบบหนึ่ง และสายพระปริยัติธรรมอีกระบบหนึ่ง โดยที่สายสามัญเป็นหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่จะจัดบริการให้กับประชาชนทั่วไป สถานศึกษาที่ใช้คือ โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ส่วนสายปริยัติธรรมยังคงเป็นระบบเดิม คือใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร¹

ฝ่ายการศึกษาปริยัติธรรมนั้น ได้แยกออกเป็น แผนกธรรม แผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาในมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ 2 แห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีการจัดการดังนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก สำหรับพระภิกษุ สามเณร และธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท ธรรมศึกษาเอก สำหรับฆราวาสโดยมีวิชาที่ศึกษา 4 รายวิชา คือ พุทธประวัติ ธรรม วินัย และเรียงความแก้กระทู้ธรรม

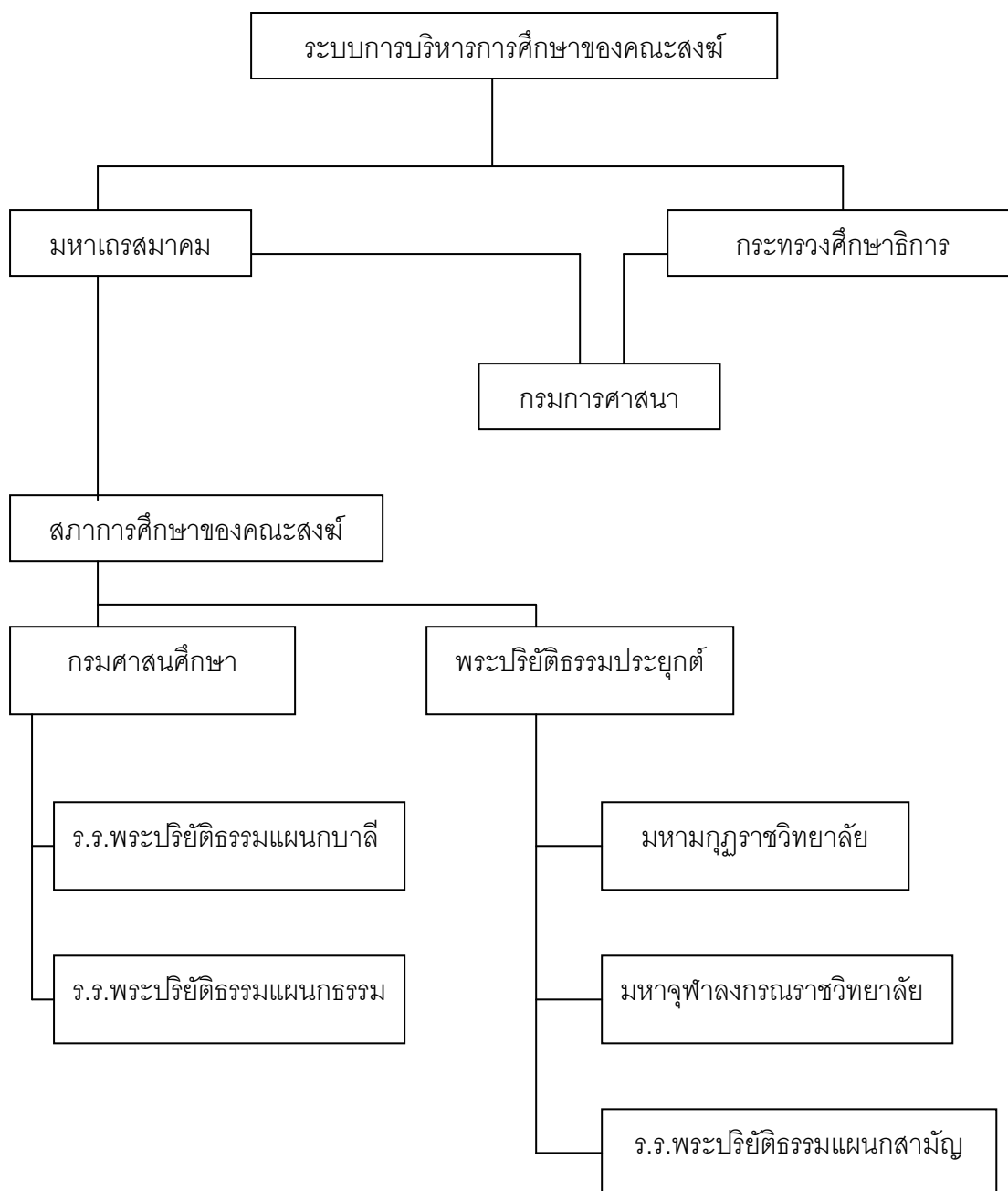
2. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี การศึกษาแผนกนี้แบ่งออกเป็น 8 ชั้น คือ เปรียญประโยค 1 - 2 และเปรียญธรรม 3 - 9 ประโยค โดยมีการเรียนมุ่งเน้นในเรื่องของภาษาบาลีและหลักธรรมตามพระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาที่จัดเสริมขึ้นส่วนที่เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมจากของเดิมที่มีอยู่คือ แผนกธรรม และแผนกบาลี เพื่อให้ผู้ศึกษามีโอกาสได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มขึ้น โดยมีการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ปี

4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งการศึกษาวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เป็นการประยุกต์การเรียนรู้

¹ สมชาย บัวเล็ก, อ่างใน, พระสมมติ กัมบุตร, "การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร", หน้า 45.

ทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ โดยการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีพัฒนาการของการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ก้าวหน้าตามลำดับ ดังแผนภาพที่ 1 – 3

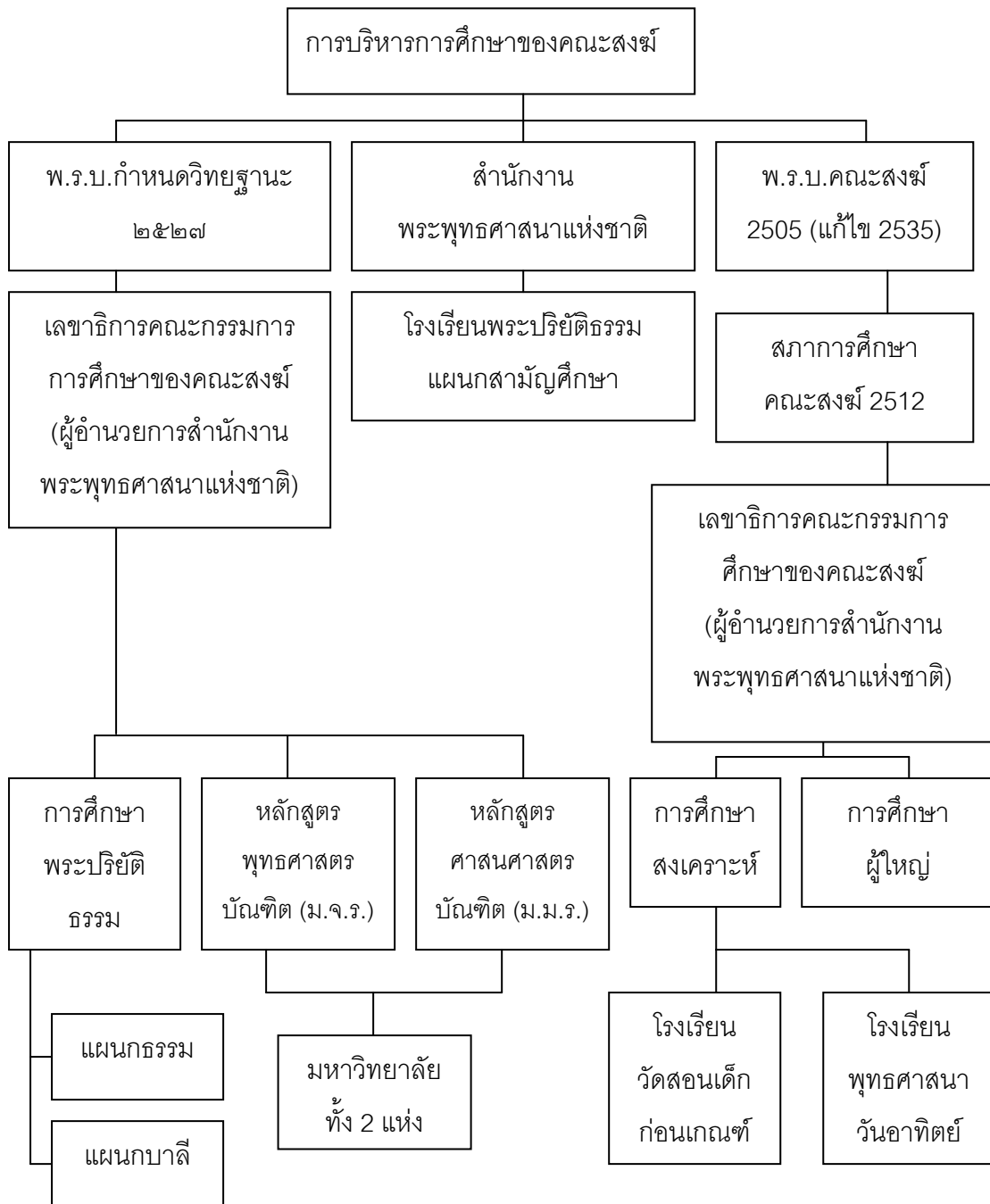
แผนภาพที่ 1 แสดงระบบบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์¹

¹ ถวิล สมัครรัฐกิจ, **คู่มือการจัดการศึกษาของสงฆ์**, (กรุงเทพฯ : กองการศาสนา, 2539), หน้า 46-47.

ระดับการศึกษา	ระดับ ม.ต้น – ม.ปลาย	ระดับ ม.ปลายปริยัติ ธรรม - พื้นฐาน	ระดับอุดม ศึกษา
1. ปริยัติธรรมแผนกธรรม			
ป. 4	น.ธ.ตรี	น.ธ.โท	น.ธ.เอก
2. ปริยัติธรรมแผนกบาลี			
ป. 4	เปรียญตรี (1-2-3)	เปรียญโท (4-5-6)	เปรียญเอก (7-8-9)
3. บาลีสามัญศึกษา			
ป. 4	บาลีสามัญศึกษา (6 ปี) (เทียบเท่า ป.5 – ม.3)	บุรพศึกษา (1ปี) เตรียมปริญญา (2 ปี) เทียบเท่า ม.4 – ม.5	ปริญญา 4 ปี
4. ปริยัติธรรมสายสามัญ			
ป. 4	ปริยัติธรรมสายสามัญ (6 ปี) (เทียบเท่า ป.5 – ม.3)	เตรียมปริญญา (2 ปี) เทียบเท่า ม.4 – ม.5	ปริญญา 4 ปี

แผนภาพที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบระบบบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์

การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน¹

แผนภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาของสงฆ์

¹ พระสมบัตินันท์ กัณฺฐบุตร, “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), 2547. หน้า 46

2.2 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี¹

1. การศึกษาของสงฆ์

การศึกษาของสงฆ์ หมายถึง สิ่งที่พระภิกษุสามเณร ต้องเล่าเรียนกันว่าทำความเข้าใจปัจจุบันมี 4 ประการ คือ

- 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา)
- 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ระดับมัธยมศึกษา-อุดมศึกษา)
- 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา)
- 4) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ระดับอุดมศึกษา)

การที่จะจัดการศึกษาของสงฆ์ได้นั้น ผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของสงฆ์จะต้องทราบเสียก่อนว่า การศึกษาของสงฆ์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

การศึกษานั้นได้มีมาพร้อม ๆ กับการอุบัติขึ้นของมนุษย์ในโลกแล้ว โดยที่มนุษย์ได้รู้จักแก้ปัญหา รู้จักแก้ปัญหาที่กระทบต่อตนเองและต่อสังคม ตลอดจนการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยเหตุและผลโดยมีความสำนึกและเข้าใจในคุณค่าของสิ่งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรมที่ปรากฏให้เราได้เรียนรู้แง่ต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในยุคนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพราะการศึกษาหรือค้นคว้าทำให้เราได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถรู้และคาดการณ์ล่วงหน้าในอนาคตได้ นอกจากนี้แล้วการศึกษายังเป็นเหตุเป็นปัจจัยยกระดับตัวเองให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอีกด้วยการศึกษาประวัติการศึกษาของสงฆ์นี้ จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของการศึกษาสงฆ์ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ ตลอดจนแนวโน้มหรือนโยบายด้านการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และการส่งเสริมด้านการจัดการศึกษาที่รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนต่อคณะสงฆ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้²

2. ประวัติการศึกษาของสงฆ์

การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้วบุคคลผู้ที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมากจะได้รับการศึกษาทั้งทางคดีโลกคดี

¹ การุณ สุธรรม และคณะ, “การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาคเหนือ”, การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร), 2543, หน้า 7.

² ถวิล สมัควรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, 2539), หน้า 2.

ธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ มี 2 ประการ คือ

1) คันถุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
 2) วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนกรรมฐานอันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวงเมื่อมีการสังคายนาพระธรรมวินัย ได้จัดเข้าไว้เป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดจำนวนรวม 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ

1. หมวดพระสุตตันตปิฎก มี 21,000 พระธรรมขันธ์
2. หมวดพระวินัยปิฎก มี 21,000 พระธรรมขันธ์
3. หมวดพระอภิธรรมปิฎก มี 42,000 พระธรรมขันธ์

ทั้ง 3 หมวดนี้เรียกว่า “พระไตรปิฎก” พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ที่สำคัญของพระพุทธศาสนาการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอน ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎกได้ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและยกย่องพระภิกษุ สามเณรที่เรียนรู้พระพุทธรวณะให้มีฐานันดรพระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น จึงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด เมื่อปรากฏว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้รอบรู้ถึงขั้นกำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรรูปนั้น ให้เป็นมหาปาเรียน (ปัจจุบันเรียกว่า มหาเปรียญธรรม) ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑลตามควรแก่คุณธรรม และความรู้เป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนพระปริยัติธรรมสืบ ๆ กันมาจนบัดนี้¹

หลักสูตรและการใช้หลักสูตร ของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีแผนกธรรมการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายยุติธรรมและฝ่ายมหานิกาย เป็นงานที่มีอยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา กองศาสนศึกษาและเป็นการจัดการศึกษาของพระสงฆ์โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 และระเบียบของพระมหาเถรสมาคม บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการให้การศึกษาศาสนาและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศได้จัดตามนโยบายของกรมการศาสนา ปี พ.ศ.2540 และระเบียบองค์การ

¹ อ้างแล้ว, ถวิล สมัควรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, หน้า 3.

ศึกษาว่าด้วยการศึกษาของพระสงฆ์ ปี พ.ศ.2539 ซึ่งจะพัฒนาการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาทุกระดับคือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของพระพุทธศาสนา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาล สำหรับหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรมนั้น (คู่มือการศึกษาของสงฆ์ : 2539) ได้อธิบายไว้ดังนี้คือ¹

1. หลักสูตรและการใช้หลักสูตรประโยคบาลีสนาทมหลวง ซึ่งเริ่มตั้งแต่ประโยค 1 และเปรียญปีที่ 1 - 2 แผนกบาลีศึกษาจนถึงประโยคเปรียญ 9 (ป.ธ. 9) ตามลำดับคือ

ประโยค 1 - 2

1. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฐกถาภาค 1 ถึงภาค 4
2. วิชาบาลีไวยากรณ์หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำ

ประโยค ป.ธ. 3

1. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถหลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฐกถาภาค 5 ถึงภาค 8
2. วิชาสัมพันธไทยหลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฐกถาภาค 1 ถึงภาค 4
3. วิชาบาลีไวยากรณ์หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจประกอบกัน
4. วิชาบูรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะวรรคตอนตัวอักษรตามสมัยนิยมหลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทางราชการ

ประโยค ป.ธ. 4

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธัมมปัทฐกถาภาค 1
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มังคลัตถที่ปนี ภาค 1

ประโยค ป.ธ. 5

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฐกถาภาค 2 ถึงภาค 4

¹ อ้างแล้ว, ถวิล สมัครรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, หน้า

2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถที่ปนี ภาค 2

ประโยค ป.ธ. 6

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถาภาค 5 ถึงภาค 8 แต่ในการสอบจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันทัดหรืออาจดัดแปลงสำนวนและท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่างๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือตติย-จตุตถ-ปัญจม-สมันตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ.7

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถที่ปนี ภาค 1

2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐม-ทุติยสมันตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ. 8

1. วิชาแต่งฉันท์มคธแต่งเป็นภาษามคธ 3 ฉันท์ในจำนวน 6 ฉันท์ คือ

1.1 ปรีชยาวัตร

1.2 อินทรวีเชียร

1.3 อุเปนทรวีเชียร

1.4 อินทรวงศ์

1.5 วังสัฎฐะ

1.6 วสันตติลก ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือปฐมสมันตปาสาทิกา

3. วิชาแปลมคธเป็นไทยหลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

ประโยค ป.ธ. 9

1. วิชาแต่งไทยเป็นมคธแต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสืออภิธัมมัตถวิภาวินี

2. การเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ใช้วิธีสอนให้อ่านจากตำราและหนังสือเรียนท่องจำและทำแบบฝึกหัดการเรียนการสอนจัดเป็น 3 ภาค คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ภาควิสาขะ เริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 6 ถึง ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 8 ภาคพรรษาเริ่มตั้งแต่ แรม 9 ค่ำ เดือน 8 จนถึง ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ภาคปวารณา เริ่มตั้งแต่ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12

จนถึง แรม 13 ค่ำ เดือนนี้ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมจะปิดเรียนวันโกน วันพระ วันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ในปีหนึ่งการศึกษาบาลีต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง

3. หลักสูตรแผนกธรรมและธรรมศึกษา

หลักสูตรแผนกธรรม¹ พระสุธรรมาธิบดี แม่กองธรรมสนามหลวง ได้อธิบายไว้ดังนี้ คือ การใช้หลักสูตรแผนกธรรม ซึ่งเริ่มตั้งแต่นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก นอกจากนั้นยังได้จัดการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ในโรงเรียนของกลุ่มสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

นักธรรมชั้นตรี มีรายวิชาที่ต้องศึกษา 4 วิชา คือ

1. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1
2. วิชาธรรม หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ
3. วิชาพุทธประวัติ หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม 1 - 2 - 3 ปฐมสมโพธิ

พระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราช (ปฺสสเทว) ศาสนพิธีเล่ม 1

4. วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ วินัยมุข เล่ม 1

การเรียนการสอนในสำนักเรียน ใช้วิธีสอนให้อ่านจากตำราและหนังสือเรียนท่องจำทำ แบบฝึกหัดการเรียนการสอนจนจบหลักสูตร นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ใช้ เวลาเรียน 6 เดือน 240 ชั่วโมง ระยะเวลาเรียนเริ่ม 13.00 น. ถึง 16.30 น. หรือ 08.30 - 10.30 น. ของวันปกติยกเว้นวันเสาร์ อาทิตย์

สถานที่เรียน สำนักเรียนของวัดต่าง ๆ ที่เปิดทำการสอน

การประเมิน การสอบธรรมสนามหลวง

ข้อสอบ เป็นข้อสอบลักษณะอัตนัยจากแม่กองธรรมสนามหลวง สอบพร้อมกันทั่ว

ประเทศ

¹พระสุธรรมาธิบดี, แม่กองธรรมสนามหลวง, (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541), หน้า

2.3 หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

บ็อบบิท (Bobbitt)¹ ได้ให้ความหมายว่า “หลักสูตรคือรายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวให้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้”

กู๊ด (Good)² ได้ให้ความหมายว่า “หลักสูตรคือกลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบ หรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลัก ๆ”

จอห์นสัน (Johnson)³ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตรเกี่ยวข้องกับไม่เฉพาะกับสิ่งที่นักเรียนจะต้องกระทำในสถานการณการเรียนรู้เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เขาจะต้องเรียนรู้ (หรือสามารถทำได้) อันเป็นผลมาจากสิ่งที่เขากระทำด้วย หลักสูตรได้แก่ สิ่งที่เป็นผลตามมาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้น หลักสูตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความคาดหวังหรือความตั้งใจ และถ้าจะกล่าวให้เฉพาะลงไปอีกก็คือ มันเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่ตั้งใจเอาไว้ และมุ่งหวังจะให้บรรลุโดยผ่านทางการสอน นั่นคือ ผ่านทางประสบการณ์ที่จัดให้ ผ่านทางสิ่งที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ผู้เรียนจะกระทำ”

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander)⁴ เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

สุมิตร คุณากร⁵ กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการให้การศึกษเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

ทาบ่า (Taba)⁶ หลักสูตรคือแผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

¹ Bobbitt, Franklin, อ้างใน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : อลินเพรส, 2539) หน้า 4.

² Good, C.V. อ้างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

³ Johnson, M อ้างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁴ Saylor, J.G. & Alexander, W.M. อ้างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

⁵ สุมิตร คุณากร, อ้างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

⁶ ทาบ่า (Taba), อ้างใน, พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545). หน้า 44.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ¹ ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดด้วยจุดหมายแนวทางวิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมตามที่กำหนดใน จุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง รายการ แผนการเรียนต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษา²

คำว่า การศึกษา ได้มีนักการศึกษา และนักปราชญ์ให้ความหมายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จอห์น ดิวอี้ (Dewey) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่า การศึกษาเป็น กระบวนการทางสังคม และเป็นหน้าที่ของสังคม

ไทเลอร์ (Tyler) เสนอว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของมนุษย์

สาโรช บัวศรี ได้กล่าวว่า การศึกษาคือความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเนื่องจาก ได้รับประสบการณ์ที่เลือกเฟ้นแล้วอย่างดี

ภิญโญ สารธ ให้ความเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในด้าน จิตใจ นิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนรุ่นหนึ่งให้แก่คนอีก รุ่นหนึ่ง เครื่องมือนี้ถ้าไม่นำไปใช้จะไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมืออัน สำคัญของรัฐในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของ รัฐตามที่รัฐต้องการทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการศึกษา

สุมน อมรวิวัฒน์ เสนอว่า การศึกษาคือกระบวนการต่อเนื่องที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สร้างเสริมประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความเจริญงอกงามไปทางที่พึงประสงค์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถประมวลได้ว่าการศึกษาเป็นกระบวนการ พัฒนาคนให้มีคุณธรรม ความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้คนมีการพัฒนาชีวิตไป ในทางที่ดีขึ้นเพื่อนำความเจริญและคุณประโยชน์สู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ

¹ อ่างแล้ว, พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษา กรณีนักเรียนชั้นตรี”, หน้า 44.

² อ่างแล้ว, ใจทิพย์ เข็วรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 10-11.

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง และจะต้องจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ อย่างดีที่สุด อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนและประชากรของประเทศนั้นจะต้องมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่ให้เยาวชน ในแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาทัดเทียมกันและบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา การที่จะทราบว่าการศึกษาในระดับต่าง ๆ จะดีหรือไม่ดี สามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้น ๆ ของประเทศเพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการแปลงจุดหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ หลักสูตรจะเป็นเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

3. องค์ประกอบของหลักสูตร¹

หลักสูตรอาจจะมีได้หลายประเภท หลายรูปแบบ และหลายระดับ แต่ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรใดก็ตาม ก็จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอย่างน้อย 4 ส่วน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ คือ

1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นส่วนที่จะทำให้ทราบว่า จะพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้วว่า ควรจะดำเนินการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของสังคมและของผู้เรียนได้อย่างไร และต้องให้สอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

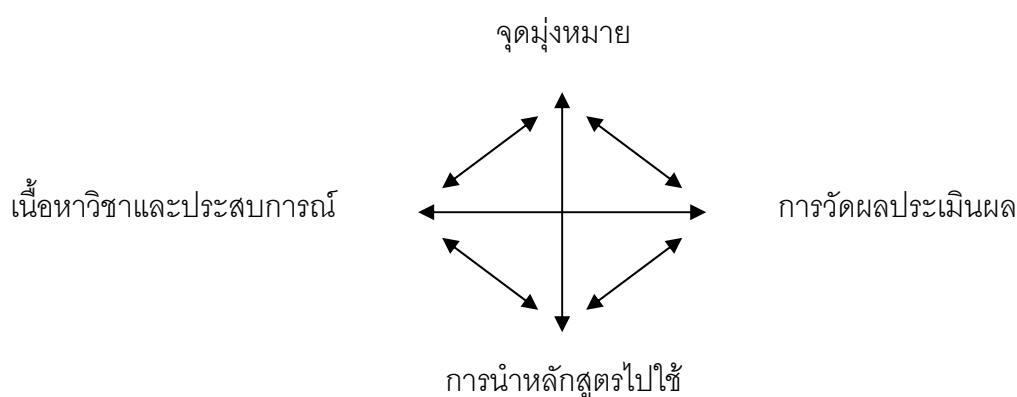
2) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่สมบูรณ์จะผนวกความรู้ ประสบการณ์ค่านิยม ทักษะคติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ พัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำที่เหมาะสมประกอบกันไป

¹ อมรา เล็กเริงสินธุ์, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2540), หน้า 8 – 9.

3) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบส่วนที่สาม ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา การนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ “การเรียนการสอน” ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้หลักสูตรถ้าครูศึกษาหลักสูตร จนเข้าใจถ่องแท้สามารถนำไปใช้ได้อย่างดี ก็จะทำให้หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

4) การประเมินผล เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วจะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การกำหนดองค์ประกอบทั้งสี่ส่วนของหลักสูตร ต้องให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และมีผลต่อเนื่องกัน ขั้นแรกผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยพิจารณาว่า การศึกษาในระดับนั้น ๆ ควรเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นแล้วควรมีคุณสมบัติอย่างไร คุณสมบัติของผู้เรียนที่กำหนดในจุดมุ่งหมายนั้นจะครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรมด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไปเมื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้จบหลักสูตรออกมาเป็นจุดมุ่งหมายแล้ว ขั้นต่อไปคือ พิจารณาว่าเนื้อหาวิชาใดหรือประสบการณ์ใดบ้างที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ หรือบรรลุถึงคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายนั้น การกำหนดองค์ประกอบส่วนนี้ ควรมีปริมาณและสัดส่วนของเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ เหมาะสมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ต่อไปจึงพิจารณาว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอนนั้นควรเป็นแบบใด ปฏิบัติอย่างไรและดำเนินการวัดผลอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นั้นในขั้นสุดท้าย จะต้องมีการประเมินผลว่าการนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด องค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง ๔ ส่วน จึงมีความสัมพันธ์กัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร

4. ลักษณะหลักสูตรที่ดี¹

การที่จะพิจารณาว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นดีหรือไม่ อย่างไร ควรพิจารณาตามแนวกว้าง ๆ ทั้งในด้านกระบวนการจัดทำหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงในโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มาจากกระบวนการวางแผนงานที่รัดกุม มีขั้นตอนในการดำเนินงานและตั้งอยู่รากฐานที่เชื่อถือได้
2. วิธีการกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา การจัดกระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร
3. ต้องตรงตามความมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติ เป็นเครื่องมือช่วยให้เป้าหมายทางการศึกษาของชาติบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
4. เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากแนวคิดของบุคคลหลายฝ่าย ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งรวมทั้งผู้ปกครอง ประชาชนและแม้แต่นักเรียน
5. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับพื้นฐานที่สำคัญ ๆ คือ ปรัชญา จิตวิทยา สังคม เศรษฐกิจและการปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ
6. เป็นหลักสูตรที่จัดลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ไว้อย่างต่อเนื่องไม่ข้ามขั้น ไม่รวน หรือขาดตอนจนผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ไม่ต่อเนื่อง
7. หลักสูตรที่ดีจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก โดยให้เด็กมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ
8. เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเป็นจุดศูนย์กลาง เนื้อหาและกิจกรรมต้องเหมาะสมกับพื้นฐานธรรมชาติความต้องการของผู้เรียน
9. ต้องส่งเสริมความเจริญงอกงามในตัวผู้เรียนทุกด้าน รวมทั้งส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนแก้ปัญหาเองได้
10. จะต้องบอกแนวทางการสอน สื่อการเรียนการสอน และแนวทางการวัดผลประเมินผลได้อย่างเหมาะสม
11. มีความคล่องตัว ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวการณ์ต่าง ๆ ได้ง่ายท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถนำไปดัดแปลงใช้ได้ เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียน
12. เป็นหลักสูตรที่ครูเข้าใจหลักการ วัดผลประเมินผลได้ง่าย นำไปปฏิบัติได้จริงและสะดวก

¹ อ่างแล้ว, อมรา เล็กเริงสินธุ์, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, หน้า 21 – 22.

13. มีเนื้อหาสาระบริบูรณ์เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ความรู้ ทักษะมูลฐานและส่งเสริมให้ถึงขั้นคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

14. การบรรจุเนื้อหาประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับช่วงเวลาที่ให้การศึกษา

15. เนื้อหาที่กำหนดสอดคล้องกับสภาพการณ์ดำเนินชีวิตประสบการณ์ใกล้ตัวเด็กสามารถให้เด็กนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

16. มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น

5. การประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ คือ คาร์เตอร์ กู๊ด (Carter Good)¹ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตรคือการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนภายในขอบข่ายของการสอน ที่เน้นเฉพาะจุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของเนื้อหา และผลสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การจัดโครงการ การต่อเนื่องและการหมุนเวียนของกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้น

ลี ครอนบาช (Lee Cronbach)² ให้ความหมายว่า การประเมินหลักสูตรคือการรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา

สตัฟเฟิลบีมและคณะ (Stufflebeam et al.)³ ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า การประเมินหลักสูตรว่า การประเมินหลักสูตรคือ กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

สุมิตร คุณานุกร⁴ กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรคือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่อย่างน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินหลักสูตรเพื่อตัดสินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรนั้นมีขอบเขตรวมถึง (๑) การ

¹ คาร์เตอร์ กู๊ด, อังโน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 190-192.

² ลี ครอนบาช, อังโน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 190-192.

³ สตัฟเฟิลบีมและคณะ, อังโน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 190-192.

⁴ สุมิตร คุณานุกร, อังโน, , เรื่องเดียวกัน, หน้า 190-192.

วิเคราะห์ตัวหลักสูตร (๒) การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ (๓) การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน (๔) การวิเคราะห์โครงการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่¹ ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมมองต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นนั้นว่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

สุจริต เพียรชอบ² กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุผู้ประเมินหลักสูตร จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านการประเมินผล ซึ่งจะต้องเน้นการประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่แต่เพียงผลการเรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรกเป็นการให้ความหมายในแง่ที่เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องทำการประเมิน และความหมายที่สองจะให้นิยามของกระบวนการประเมินผล ส่วนความหมายของการประเมินหลักสูตร หมายถึงการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจข้อบกพร่องหรือปัญหา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรนั้น ๆ

6. จุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร

ไทเลอร์³ (Tyler) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ

1. เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษา ที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็ต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

¹ วิชัย วงษ์ใหญ่, อ่างใน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 190-192.

² สุจริต เพียรชอบ, อ่างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 223-224.

³ ไทเลอร์, อ่างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 223-224.

2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อใช้เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์¹ กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร 4 ประการ คือ

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่ การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันที

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไปอีก หรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดีหรือบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตร หลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่ อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

¹ อ่างโน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 192-193.

2.4 หลักสูตรและการใช้หลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ชั้นตรี

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี¹

- 1) ทำให้ผู้เรียนทราบประวัติและพระจริยวัตรของพระพุทธเจ้าและสาวก
- 2) ทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมะ
- 3) ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงผลดี ผลเสีย กล่าวคือ คุณและโทษของการปฏิบัติตามและไม่ปฏิบัติตามธรรมะ

4) ให้เข้าใจในชีวิตและรู้จักแสวงหาความสุขโดยมีธรรมะเป็นเครื่องชี้แนวทาง

5) ช่วยพัฒนาด้านจิตใจของมนุษย์ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ละความชั่ว ประกอบความดีโดยพยายามงดทำความชั่วโดยเด็ดขาด

6) นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อปรับปรุงชีวิตของตนเอง

2. โครงสร้างหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี²

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับนักธรรมชั้นตรีที่ยุติการใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับ ดังนี้

1. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 แบ่งออกเป็น 33 หมวด มีสุภาษิต 500 ข้อ เช่น อตฺตวคฺค คือหมวดตน เสวนาวคฺค คือหมวดคบหา เป็นต้น

2. วิชาธรรม

หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ ธรรมวิภาคหมายถึงการจัดหัวข้อธรรมจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การศึกษาค้นคว้าอธิบายและทำความเข้าใจ พระองค์ทรงเรียบเรียงและจัดลำดับตามแนวแห่งอังคุตตรนิกาย สุตตันตปิฎก คือเรียงจากองค์ธรรมจำนวน ๒ ข้อเป็นลำดับไป มีหมวดธรรมทั้งหมด 66 ข้อ ส่วนคิหิปฏิบัติ หมายถึงข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์ ซึ่งจำแนกเป็นหลักของการครองตน หลักการครองคน หลักการครองเรือน หลักการครองทรัพย์สิน หลักการครองสุข มีหัวข้อธรรมทั้งหมด 44 ข้อ

¹ วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือการจัดการศึกษาธรรมศึกษาชั้นตรี, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542) หน้า 1.

² อ่างแล้ว, พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, หน้า 7 – 42.

3. วิชาพุทธประวัติ

หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม 1 – 2 - 3 ปฐมสมโพธิ และศาสนพิธีเล่ม 2

หนังสือพุทธประวัติเล่ม 1 – 2 - 3 แบ่งออกเป็น 5 กาล คือ

ปฐมกาล คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในกาลก่อนแต่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา แบ่งออกเป็น 5

ปริเฉท คือ

- ปริเฉทที่ 1 ชมพูทวีปและประชาชน
- ปริเฉทที่ 2 สักกชนบทและศากยวงศ์
- ปริเฉทที่ 3 พระศาสดาประสูติ
- ปริเฉทที่ 4 เสด็จออกบวรพชา
- ปริเฉทที่ 5 ตรัสรู้

ปฐมโพธิกาล คือระยะเวลาหลังจากตรัสรู้แล้วจนถึงได้อัครสาวก แบ่งออกเป็น 3

ปริเฉท คือ

- ปริเฉทที่ 6 ปฐมเทศนาและปฐมสาวก
- ปริเฉทที่ 7 ส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา
- ปริเฉทที่ 8 เสด็จกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธและได้อัครสาวก

มัชฌิมโพธิกาล คือ เรื่องราวความเป็นไปในระหว่างปฐมโพธิกาลและปัจฉิมกาล แบ่ง

ออกเป็น 3 ปริเฉท คือ

- ปริเฉทที่ 9 ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในมคธชนบท
- ปริเฉทที่ 10 เสด็จสักกชนบท
- ปริเฉทที่ 11 เสด็จโกศลชนบท

ปัจฉิมกาล คือ เรื่องราวความเป็นไปเมื่อจวนใกล้เสด็จปรินิพพาน

อปรกาล คือ เรื่องราวความเป็นไปหลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว

ปฐมสมโพธิ

ปฐมสมโพธิ หมายถึง การตรัสรู้อันยอดเยี่ยมของพระพุทธองค์ เป็นหนังสือพรรณนาเรื่องราวประวัติของพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่การบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า การประสูติ การเสด็จออกบวรพชา การบำเพ็ญเพียร การตรัสรู้ การประกาศพระศาสนา จนถึงปรินิพพาน แบ่งออกเป็น 10 กัณฑ์ คือ

- กัณฑ์ที่ 1 ชาติกถา
- กัณฑ์ที่ 2 อภิสัมโพธิกถา

- กัณฑ์ที่ 3 ธัมมเทศนาธิฎฐานกถา
- กัณฑ์ที่ 4 พระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
- กัณฑ์ที่ 5 อนัตตลักขณสูตร
- กัณฑ์ที่ 6 จาริกกัณฑ์
- กัณฑ์ที่ 7 ราชคฤห์กัณฑ์
- กัณฑ์ที่ 8 พุทธกิจจกถา
- กัณฑ์ที่ 9 มหาปรินิพพานสูตร
- กัณฑ์ที่ 10 ธาตุวิภังคนกถา

ศาสนพิธีเล่ม 1

ศาสนพิธี คือ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึงแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนจะต้องปฏิบัติเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 4 หมวดคือ

1. หมวดกุศลพิธี หมายถึงพิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล
2. หมวดบุญพิธี หมายถึง พิธีทำบุญหรือทำความดีอันเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวของพุทธศาสนิกชน เป็นพระเพณีเกี่ยวกับชีวิตของคนทั่วไป
3. หมวดทานพิธี หมายถึง พิธีถวายทานต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งทานพิธีสามัญที่จำเป็นและนิยมบำเพ็ญกันทั่วไป
4. หมวดปกิณณกะ หมายถึง พิธีเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติบางประการ เช่น การแสดงความเคารพพระ ประเคนของพระ อารามนาและทำใบปวารณาถวายจตุปัจจัย อารามนาศีล อารามนาธรรม อารามนาพระปริตร และวิธีกรวดน้ำ

4. วิชาวินัย

หลักสูตรใช้หนังสืออนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ และวินัยมุขเล่ม 1

วินัยมุข หมายถึง หัวข้อสำคัญ ๆ ที่เป็นเบื้องต้นแห่งพระวินัย กล่าวคือ หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบัพัญญัติ หรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณา เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด โดยปรับอาบัติ หนักบ้าง เบาบ้าง เรียกว่าอาทิพรหมจรรย์การศึกษา และหลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม สำหรับชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงามมีคุณค่าน่าเลื่อมใสยิ่งขึ้น เรียกว่าภิสมาจาริกศึกษา มี 10 กัณฑ์

- กัณฑ์ที่ 1 อุปสัมปทา

- กัณฑ์ที่ 2 พระวินัย
- กัณฑ์ที่ 3 สิกขาบท
- กัณฑ์ที่ 4 ปาราชิก
- กัณฑ์ที่ 5 สังฆาทิเสส
- กัณฑ์ที่ 6 นิสสัคคียปาจิตติย
- กัณฑ์ที่ 7 ปาจิตติย
- กัณฑ์ที่ 8 ปาฏิเทสนียะ และเสขียะ
- กัณฑ์ที่ 9 อธิกรณสมณะ
- กัณฑ์ที่ 10 มาตรา

3. การเรียนการสอน¹

การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จดจำจากตำรา และหนังสือเรียน เน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ และประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียนด้วยวิธีการถามตอบปัญหาแบบอัตนัยเป็นหลัก

4. ระยะเวลาการศึกษา

แบ่งภาคการศึกษาออกเป็น 2 ภาค คือ

- 1) ภาควิสาขะ เริ่มตั้งแต่ขึ้น 2 ค่ำ เดือน 6 จนถึงขึ้น 7 ค่ำ เดือน 8
- 2) ภาคพรรษา เริ่มตั้งแต่แรม 9 ค่ำ เดือน 8 จนถึงขึ้น 13 ค่ำ เดือน 12

กำหนดเวลาเรียนภาคเช้า เริ่มตั้งแต่เวลา 08.30 น. ถึง 10.30 น. และเวลาเรียนภาคบ่าย เริ่มตั้งแต่เวลา 13.00 น. ถึง 16.30 น. ปิดเรียนในวันโกนและวันพระ นอกจากนั้นเจ้าสำนักเรียนจะพิจารณาเวลาปิด-เปิด แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ทั้งนี้เวลาในการเรียนการสอนต้องไม่น้อยกว่า 150 ชั่วโมง

5. กำหนดการสอบ

การสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม ตรงกับวันแรม 4 – 5 - 6 และ 7 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี สอบ 4 วัน ๆ ละ 1 วิชา ๆ ละ 3 ชั่วโมง เปิดสอบเวลา 13.00 น. พร้อมกันทั่วราชอาณาจักร

¹อ้างแล้ว, พระมหาพจน์ สุวโจ, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, หน้า 57 - 58.

6. การวัดผลและการประเมินผล

การออกข้อสอบ แม่กองธรรมสนามหลวง รวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะของปัญหาที่ออกสอบ จะถาม ความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และการวิจารณ์คละเคล้ากันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นอัตนัย

คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ 2 รูป ร่วมกันพิจารณา รูปแรกตรวจ แล้วให้คะแนนเท่าใด เขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อ และรวบรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือ เขียนชื่อไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ ต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ 2 จะตรวจซ้ำอีกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็เซ็นกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ เช่นเดียวกัน

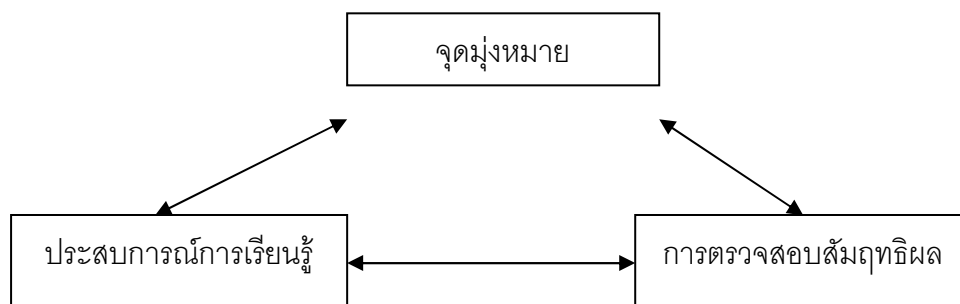
การให้คะแนน ข้อสอบทั้งหมดมี 4 วิชา คะแนนเต็มวิชาละ 100 คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา 400 คะแนน ผู้สอบต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นจะต้องไม่มีวิชาใดวิชาหนึ่งที่ไม่ได้คะแนนเลยจึงจะได้รับการตรวจ เมื่อรวมคะแนนทุกวิชาแล้ว ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 280 คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่ถ้าต่ำกว่า 280 คะแนนถือว่าสอบตก อนึ่ง เมื่อตรวจดูคะแนนของแต่ละวิชาที่ได้แล้ว หากวิชาใดวิชาหนึ่งได้คะแนนต่ำกว่า 25 คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ให้ถือว่าสอบตก

2.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตร

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์¹

ไทเลอร์ เป็นผู้ที่วางรากฐานการประเมินหลักสูตรนับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1930 โดยไทเลอร์ ได้เป็นผู้ริเริ่มให้คำนิยามการศึกษาว่า “การศึกษาคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วนคือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน

¹ ไทเลอร์ อังโน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 222 - 226.

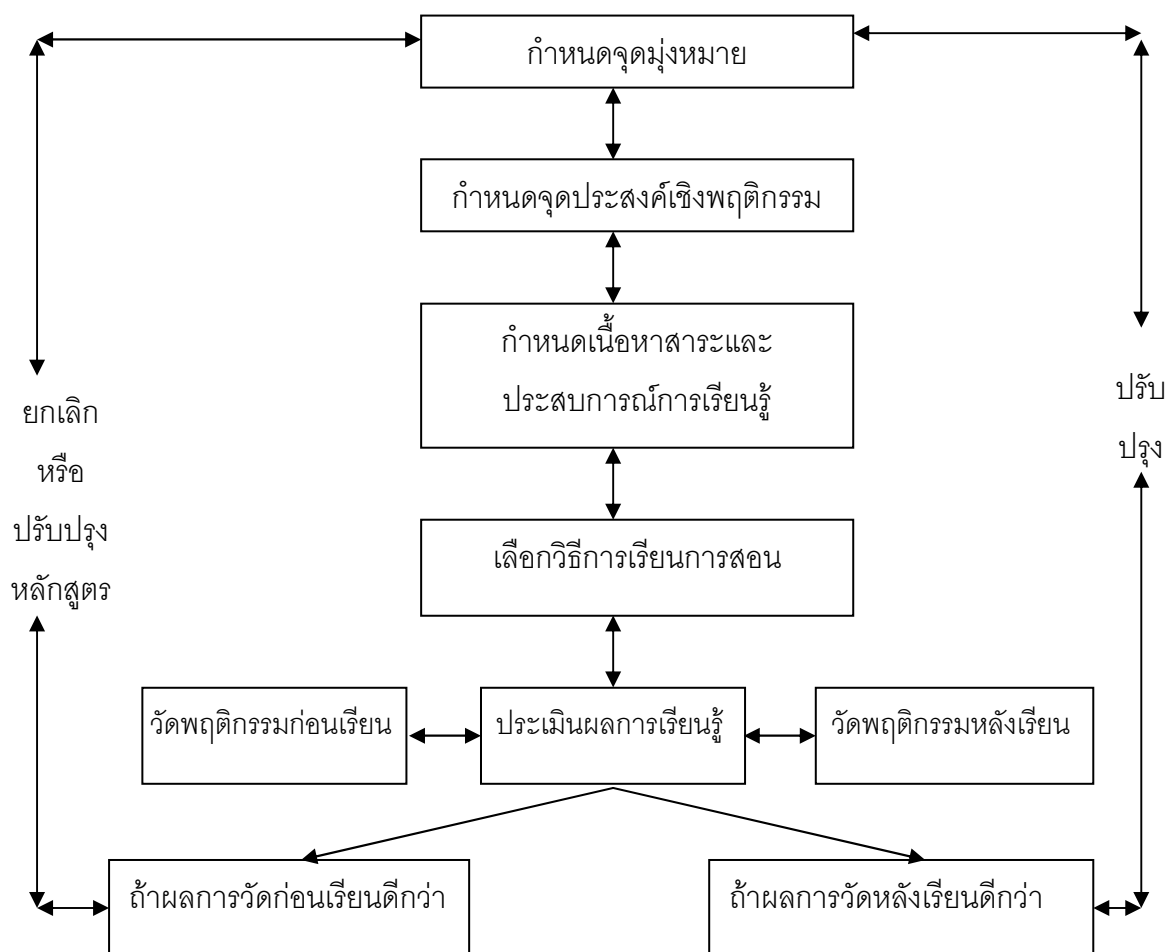
แผนภูมิที่ 5 แสดงรูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์

ไทเลอร์ มีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุม และจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินผลในภายหลัง ตามแนวคิดของไทเลอร์นั้น พื้นฐานของการจัดหลักสูตรคือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวางจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนหรือมีพฤติกรรมเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วอย่างไร และพยายามจัดประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรจึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)

ด้วยเหตุนี้ การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและของการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย ไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Screens) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดภายหลังจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

แผนภาพที่ 6 แสดง ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ในการประเมินผลหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ จะเห็นว่าเป็นการยึดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน (Pre-Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับจึงถือว่าประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผลในลักษณะนี้จึงเป็นแบบการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศศ¹

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศศ เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก สศศได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งเน้นเรื่องการบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมินโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินคุณค่า และจากการค้นคว้าจากหนังสือหลาย ๆ เล่มพบว่า สศศมีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินผลหลักสูตรโดยการประเมินส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ ส่วน ไม่เพียงแต่จะพิจารณาเฉพาะผล (Outcomes) ที่เกิดจากการใช้หลักสูตรเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสศศมีความเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลากว่าคือ ให้ความแก่ผู้เรียนไม่เพียงพอ หรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งนี้หลักสูตรอย่างเดียวจะไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอในการที่จะตัดสินว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี และจะมองไม่เห็นช่องทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป สศศจึงเห็นว่าข้อมูลที่จะพิจารณาในการประเมินหลักสูตรมี 3 ด้านคือ

1) ด้านสิ่งที่มาก่อน (Antecedents) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตร และเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อคือ บุคลิกภาพและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยของครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

2) ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อคือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยายากาศของสิ่งแวดล้อม

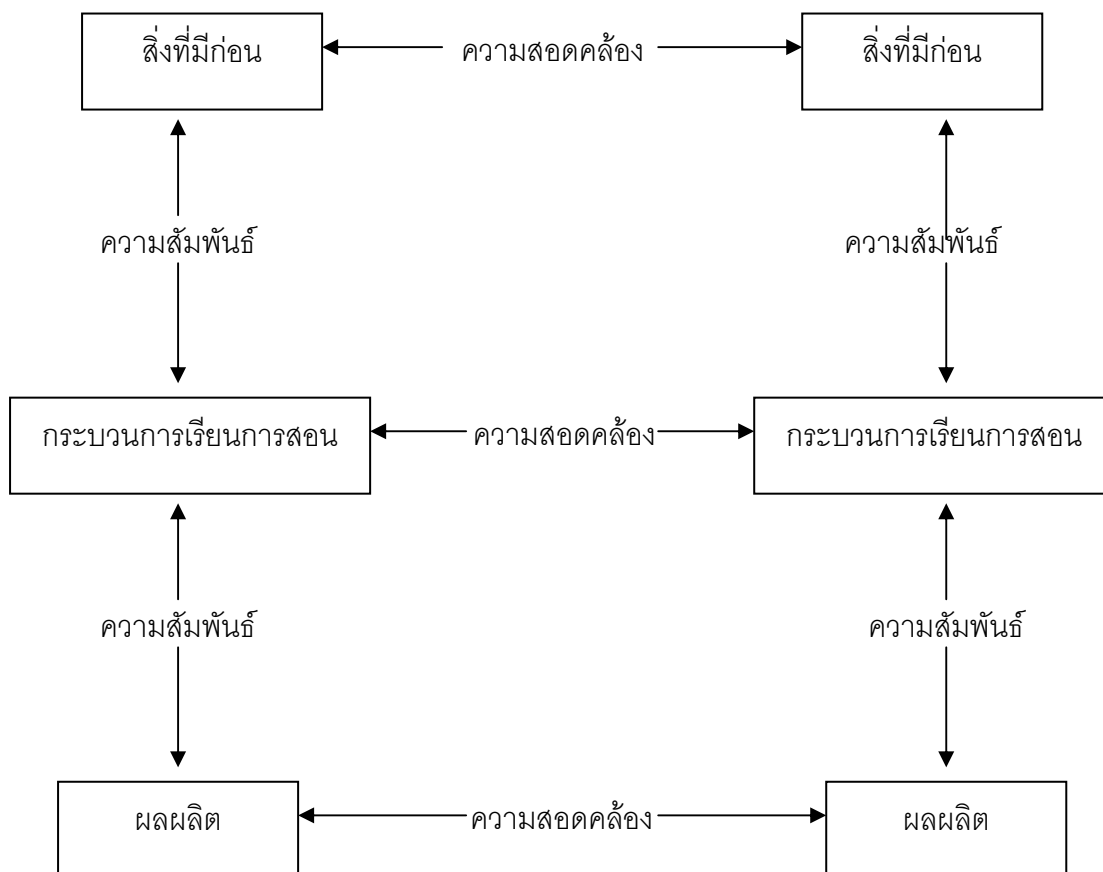
3) ด้านผลผลิต (Outcomes) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อคือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทศนคติของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู ผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

ก่อนที่ผู้ประเมินจะประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของทั้ง 3 ด้าน ผู้ประเมินต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อน แล้วสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงใช้มาตรฐานซึ่งได้แก่เกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าควรจะใช้เป็นทางนำไปสู่การตัดสิน

¹สศศ, อ่างใน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า

ข้อมูลทีอธิบายสิ่งที่คาดหวัง

ข้อมูลทีอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

แผนภาพที่ 7 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อหาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม¹

รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อว่า รูปแบบ CIPP (CIPP Model) ซึ่งมีชื่อเต็มว่า “Context – Input – Process – Product Model” หรือมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า The Phi Delta Kappa Committee Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่เสนอโดย สตัฟเฟิลบีม และคณะ รูปแบบนี้เป็นการประเมินข้อมูล 4 ประการ คือ

¹ สตัฟเฟิลบีม, อังโน, ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ, หน้า 240 - 242.

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ในกรณีที่การประเมินหลักสูตรไม่ใช่อยู่ในขั้นการวางแผน แต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้วต้องการประเมิน การประเมินในส่วนนี้ก็คือการประเมินหลักสูตรในเรื่องจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่าสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมหรือบริบทปัญหาและความต้องการต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร

2) การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยให้การใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

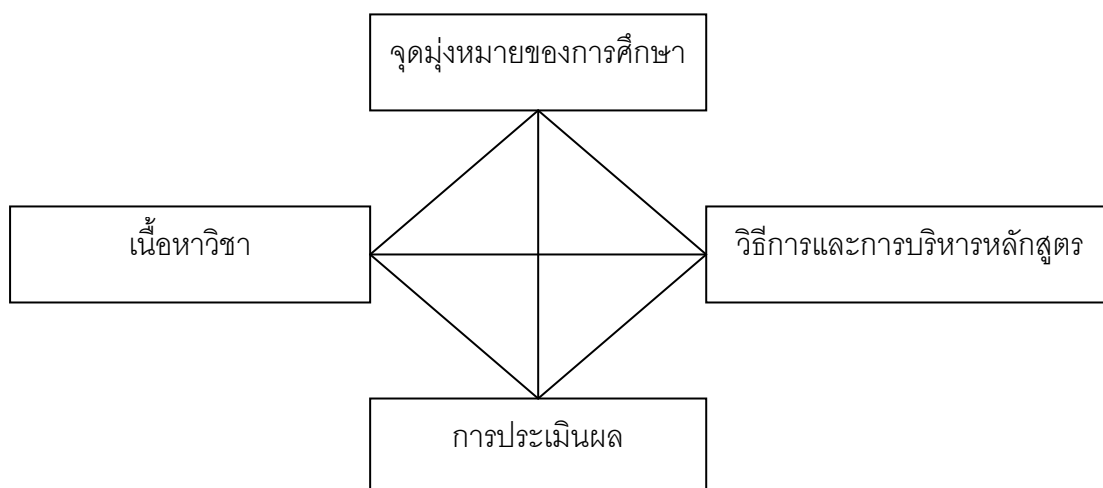
3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการหรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การบริหาร เป็นต้น

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนภาวะการมีงานทำหรือการศึกษาต่อ ฯลฯ

รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP นี้เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ผู้ประเมินจะประเมินผลทั้ง 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น แล้วนำมาพิจารณาถึงความสอดคล้องและความสัมพันธ์กันกล่าวคือ ถ้าในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ก็ต้องศึกษาว่าปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ และกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการบริหารหลักสูตรเอื้อต่อการทำให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นหรือไม่อย่างไร ผลที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติหรือสภาพที่เป็นอยู่สอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรได้ รวมทั้งทราบว่าส่วนใดของหลักสูตรใช้ได้ ส่วนใดมีข้อบกพร่องเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

4. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของทาบา¹

ทาบา (TABA. 1962 : 413-444) ได้แสดงรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยให้ชื่อว่า “A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR CURRICULUM DESIGN” ในรูปแบบที่อธิบายการประเมินผลว่าเป็นการพิจารณาขั้นตอนต่าง ๆ ดังแผนภาพประกอบ

แผนภาพที่ 8 แสดง รูปแบบการประเมินของทาบา

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวิ บุญมี² ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสอน เจ้าอาวาส และนักเรียน จำนวน 321รูป/คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครูและนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างชัดเจน นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

¹ทาบา, อ่างใน, ณรงค์ ไหวหารเสาวภาคย์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา”, รายงานการวิจัย, (พะเยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, 2540), หน้า 45.

²ทวิ บุญมี, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การศึกษานอกระบบ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), หน้า บทคัดย่อ.

2. การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ครูส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ ครูมักจะใช้วิธีการบรรยายในการสอนเป็นหลักและมักใช้กระดานดำและชอล์คเป็นอุปกรณ์การสอน เจ้าอาวาสเห็นว่านักเรียนขาดความสามารถในด้านปฏิบัติ

3. ผลการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ยังไม่เป็นที่พอใจ และประกาศนียบัตรยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก

4. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และทางราชการอย่างพอเพียง

5. การร่วมมือกันระหว่างวัดและโรงเรียนในการจัดการแหล่งความรู้ยังไม่เพียงพอ เช่น หนังสือเพื่อศึกษาค้นคว้ามีน้อยมาก

วิไลพร สุวัฒน์พันธุ์กุล¹ ได้ทำการประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พุทธศักราช 2530 โดยใช้แบบจำลองชิปปี้โมเดล เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาปริญญาโทภาคปกติ ภาคค่ำ และภาคพิเศษ สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา จำนวน 205 คน วิธีการประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) การประเมินสภาวะแวดล้อม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพราะเสริมสร้างความรู้ทางการบริหารอาชีวศึกษา โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับระยะเวลาที่ศึกษา เนื้อหาวิชาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสามารถนำไปพัฒนาใช้ประโยชน์ต่อหน้าที่การงานได้

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับปานกลาง เนื่องจากห้องสมุดและแหล่งค้นคว้ามีน้อยขาดตำราและเอกสารวิชาการ

3) การประเมินกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก เพราะผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามและแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนการสอนของแต่ละ

¹วิไลพร สุวัฒน์พันธุ์กุล, "การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พุทธศักราช ๒๕๓๐", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา, (กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2537), หน้า 238-244.

ละวิชาให้เข้าใจอย่างชัดเจน และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมระดับมาก ผู้เรียนรับรู้ผล การเรียนของตนและมีการนำผลการวัดผลมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย

4) การประเมินผลผลิต ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้นที่จะศึกษาหา ความก้าวหน้าทางวิชาการ มีเจตคติที่ดีต่อการบริหารอาชีพศึกษา และมีความรู้ความสามารถใน การเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำด้านอาชีพศึกษา

ชัยณรงค์ คำพิพงษ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9 โดยใช้ แบบจำลองชิปปี้ เพื่อประเมินเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา สิ่งอำนวยความสะดวก การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร และคุณลักษณะของนักเรียนวิธีการ ประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามจากผู้บริหาร ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้กำลังศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนทางด้านภาษา และมีความ เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ระบุคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาได้อย่าง เหมาะสม และมีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับปานกลาง เนื้อหาวิชาสามารถช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานได้ และห้องสมุดมีหนังสือน้อย ส่วนมากเป็นหนังสือเกี่ยวกับธรรมะมากกว่า

3. การประเมินกระบวนการ สภาพการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก ผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และมีการใช้วิธีการสอนหลากหลาย และการวัดผลและ ประเมินผลมีประสิทธิภาพน้อยเพราะผู้สอนไม่เข้าใจ

4. การประเมินผลด้านผลผลิต คุณภาพของนักเรียนมีความเหมาะสมระดับมาก เพราะผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคม และสามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาท ที่ดี

¹ ชัยณรงค์ คำพิพงษ์, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540), หน้า 105-110.

อ้อมเดือน สดมณี¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2538 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้แบบจำลองซิปป์ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร และประมวลปัญหาอุปสรรคของหลักสูตรในด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา คุณลักษณะของอาจารย์ คุณสมบัติของผู้เข้ามศึกษา วัตถุประสงค์การศึกษา ตำราเรียน สถานที่เรียน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารหลักสูตร และคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำเร็จหลักสูตร วิธีการประเมินใช้การวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสอบถามจากอาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับตัวหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และเป็นที่ต้องการของสถาบันการศึกษาและศาสนา

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของอาจารย์ที่สอนสร้างความเป็นกันเอง และคำนึงถึงความก้าวหน้าแก่ผู้เรียน แต่ยังขาดทักษะในการใช้เครื่องมือในการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเป็นผู้สนใจและเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา สื่อการเรียนการสอนส่งเสริมด้านทฤษฎี

3. ด้านกระบวนการ การเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก เพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคลากรที่มีคุณธรรมสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข การวัดและประเมินผลมีส่วนใหญ่มุ่งเน้นความรู้ทางด้านทฤษฎีของผู้เรียน และการบริหารหลักสูตรเหมาะสมเฉพาะการจัดตารางสอบ และการจัดตารางเรียน ส่วนด้านอื่น ๆ ควรพิจารณาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

พระมหาทวี กนฺตวีโร² ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสาขาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบจำลองซิปป์เป็นแบบประเมิน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้

¹อ้อมเดือน สดมณี, “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2534”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 65-69.

²พระมหาทวี กนฺตวีโร, “การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสาขาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543), หน้า 128-142.

ทันสมัยและเหมาะสมยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ครูอาจารย์และนักเรียน จำนวน 932 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบท จุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เนื้อหาวิชามีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และการจัดระดับชั้นเรียนมีความเหมาะสมในสภาพปัจจุบัน

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ครูอาจารย์มีทักษะและความชำนาญในการสอนในรายวิชาที่ทำการสอน นักเรียนมีความเคารพและปฏิสัมพันธ์อันดีต่อครูอาจารย์ สื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความเหมาะสมระดับปานกลาง และห้องสมุดหรือแหล่งวิทยากรมีไม่เพียงพอ

3. ด้านกระบวนการ การเรียนการสอนผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามข้อสงสัย อาจารย์พยายามปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานและหน้าที่และการวัดและประเมินผล การเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพพอ

4. ด้านผลผลิต นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยรวมและสามารถปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

ณรงค์ ไหวหารเสาวภาคย์ และคณะ¹ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการดำเนินการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ โดยสอบถามจากผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ จำนวน 14 รูป/คน วิทยากร/ครูผู้สอน จำนวน 9 รูป/คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 18 รูป/คน ผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 107 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบริบท

1.1 ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ นโยบายการดำเนินงานโครงการ สภาพทั่วไปของวิทยาเขตพะเยา

1.2 วิทยากร/ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ นโยบายการดำเนินงาน สภาพทั่วไปของวิทยาเขตพะเยา

¹ณรงค์ ไหวหารเสาวภาคย์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา”, รายงานการวิจัย, หน้า 119 – 122.

1.3 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ นโยบายการดำเนินงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ สภาพทั่วไปของวิทยาเขตพะเยา

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

2.1 ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การบริการ สภาพการจัดการเรียนการสอน

2.2 วิทยากร/ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การบริการ สภาพการจัดการเรียนการสอน

2.3 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความต้องการเข้ารับการศึกษา การจัดการเรียนการสอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การบริการ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร

3. ด้านกระบวนการดำเนินการ

3.1 ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การบริการดำเนินงาน

3.2 วิทยากร/ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การดำเนินงาน การจัดการเรียนการสอน

3.3 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การดำเนินการจัดการ

4. ด้านผลผลิต

4.1 ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

4.2 วิทยากร/ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความก้าวหน้าทางวิชาการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเหมาะสม มีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ และมีขวัญกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงานการเรียนการสอน

4.4 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรู้ความสามารถ ความยอมรับนับถือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความก้าวหน้า

5. ด้านผลกระทบ

5.1 ผู้บริหาร/ผู้ปฏิบัติงานโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ผลกระทบต่อการบริหารหรือการปฏิบัติงาน

5.2 วิทยากร/ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลกระทบต่อการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ดี

5.3 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน ผลกระทบต่อชุมชน สังคม เป็นไปในทิศทางที่ดี

จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมา ส่วนใหญ่สนับสนุนแนวคิดกับทฤษฎีเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร โดยเฉพาะองค์ประกอบตามแนวคิดทฤษฎีรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ รูปแบบการประเมินของสเติก (Stake, R.E.) รูปแบบการประเมินของชิปปี้ (CIPP Model) รูปแบบการประเมินของทาบา และการประยุกต์นำเอาการประเมินผลของโครงการ (Impact Evaluation) เข้ามารวมด้วย จึงบูรณาการกลายเป็นรูปแบบการประเมิน CIPPI มาใช้ในการประเมินครั้งนี้ ซึ่งได้แก่การประเมินในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านบริบท (Context)
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)
3. ด้านกระบวนการ (Process)
4. ด้านผลผลิต (Product)
5. ด้านผลกระทบ (Impact)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากร
- 3.2 เครื่องมือรวบรวมข้อมูล
- 3.3 การรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ประชากรในการวิจัย จำนวน 778 รูป/คน ได้แก่
 - 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 10 รูป/คน
 - 2) ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 10 รูป
 - 3) เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 30 รูป
 - 4) ครูผู้สอน จำนวน 102 รูป/คน
 - 5) นักเรียน จำนวน 626 รูป
2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 364 รูป/คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเคร์จซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgam) ได้แก่
 - 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 10 รูป/คน
 - 2) ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 10 รูป
 - 3) เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 30 รูป
 - 4) ครูผู้สอน จำนวน 80 รูป/คน
 - 5) นักเรียน จำนวน 234 รูป

3.2 เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ

1. ด้านบริบท
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น
3. ด้านกระบวนการ
4. ด้านผลผลิต
5. ด้านผลกระทบ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมในการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคอร์ท (Likert' s Scale) คือ

- 5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแนวประเด็นแบบสอบถามให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา
4. นำแนวประเด็นแบบสอบถามที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ
5. ปรับปรุงแนวแบบสอบถาม และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา

(Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- 1) พระครูวิมลกิตติสุนทร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ
- 2) พระศรีธีรพงศ์ ป.ธ.๙ รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญาภู
- 3) ผศ.สมบุญ บุญฤทธิ์ อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครศรีธรรมราช

- 4) นายสาทร แก่นมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล
- 5) นายสะอาด คำมา ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา องค์การบริหารส่วน

จังหวัดแพร่

สำหรับแบบสอบถามมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

6. นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

Index of Concurrence¹

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหา

ค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ .50 หรือมากกว่า หมายความว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา ส่วนค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าน้อยกว่า .50 หมายความว่าข้อคำถามนั้นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือตัดทิ้งไป เพราะถือว่าเป็นข้อคำถามที่ขาดความตรงตามเนื้อหาหรือมีความตรงตามเนื้อหาต่ำเกินไป

จากข้อคำถามที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นมี จำนวน 59 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว สอดคล้องกับเนื้อหา 52 ข้อ ต้องปรับปรุงแก้ไข 7 ข้อ และเพิ่มเติมอีก 1 ข้อ รวมข้อคำถามทั้งสิ้น จำนวน 60 ข้อ

7. นำแนวประเด็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงแล้วไปใช้ทดลองกับกลุ่มประชากรที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 15 ฉบับ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)²

¹ รัตน์ะ บัวสนธิ์.ดร., การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน, (กรุงเทพฯ ฯ : คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2540), หน้า 53.

² เกษม สาทิตย์พิภย์,รศ., ระเบียบวิธีวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ), 2542, หน้า 186.

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum \sigma_i^2}{\sigma_x^2} \right)$$

เมื่อ	α	= ความเที่ยงของแบบสอบถาม
	k	= จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	σ_i^2	= ความแปรปรวนของคะแนนข้อสอบรายข้อ
	σ_x^2	= ความแปรปรวนของคะแนนรวมข้อแบบสอบถาม

ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค 0.95

8. นำแนวประเด็นการแบบสอบถาม ฉบับจริงไปเก็บข้อมูลจากประชากรที่กำหนดไว้

3.3 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ทำหนังสือจากรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ถึงผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. ชี้แจงวิธีทำแบบสอบถามพร้อมแจกแบบสอบถามและรื้อรับแบบสอบถามคืน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำแนวประเด็นแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้ว ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับว่ามีความสมบูรณ์หรือไม่
2. นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Sciences Personal Computer Plus) for windows

3. นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยการแปลความหมายของคะแนน
ดังนี้¹

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลดังนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติดังนี้

- 1) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X})
- 2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 3) ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า F-test

¹ บุญชม ศรีสะอาด.รศ.ดร., การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2543),

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเพื่อประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการประเมินจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบความคิดในการศึกษา อันนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการศึกษาการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตารางและมีคำบรรยายประกอบคำอธิบาย โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

% หมายถึง ค่าร้อยละ (Percentage)

\bar{X} หมายถึง ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means)

S.D. หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation)

F หมายถึง ค่าเอฟที่ได้จากการคำนวณ

* หมายถึง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** หมายถึง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้แบ่งผลการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความเป็นคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ

1. ด้านบริบท
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น
3. ด้านกระบวนการ
4. ด้านผลผลิต

5. ด้านผลกระทบ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้านระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร	10	10	9	90
ผู้บริหารหลักสูตร	10	10	9	90
เจ้าสำนักศาสนศึกษา	30	30	21	70
ครูสอน	102	80	72	90
นักเรียน	626	234	228	97.44
รวม	778	364	339	93.13

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 364 รูป/คน ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 339 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 93.13 โดยแยกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 9 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 90 ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 90 เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 70 ครูผู้สอน จำนวน 72 คิดเป็นร้อยละ 90 และนักเรียน จำนวน 228 คิดเป็นร้อยละ 97.44

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการดำเนินการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ดังแสดงในตาราง 2 - 7

ตารางที่ 2

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D	ระดับ
1	ด้านบริบท	3.78	0.82	มาก
2	ด้านปัจจัยเบื้องต้น	3.62	0.94	มาก
3	ด้านกระบวนการ	3.64	0.93	มาก
4	ด้านผลผลิต	3.69	0.89	มาก
5	ด้านผลกระทบ	3.93	0.85	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.69	0.90	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผลกระทบ ด้านบริบท ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยเบื้องต้น

ตารางที่ 3

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านบริบท

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
	ด้านบริบท			
1	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรตอบสนองกับการนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน	3.88	0.78	มาก
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถทำให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้ที่กำหนด	3.77	0.73	มาก
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	3.67	0.84	มาก
4	วิชาที่กำหนดในโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม	3.80	0.87	มาก
5	นักเรียนเกิดทักษะความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้	3.51	0.86	มาก
6	เนื้อหาของหลักสูตรสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง	3.83	0.80	มาก
7	เนื้อหาวิชาเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้	3.87	0.84	มาก
8	เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี	3.96	0.78	มาก
9	เนื้อหาของหลักสูตรเป็นความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	3.74	0.78	มาก
10	เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ	3.77	0.84	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.78	0.82	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านบริบท ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านบริบท เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 8 เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี ($\bar{x} = 3.96$) อันดับสอง คือ ข้อ 1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรตอบสนองกับการนำไปปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสาม คือ

ข้อ 7 เนื้อหาวิชาเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ ($\bar{x} = 3.87$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 5 นักเรียนเกิดทักษะความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = 3.51$)

ตารางที่ 4

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
	ด้านปัจจัยเบื้องต้น			
1	ครูผู้สอนมีทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชา	3.90	0.75	มาก
2	ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี	3.86	0.81	มาก
3	ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย	3.71	0.80	มาก
4	ครูผู้สอนมีความอดทนต่อพฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือติดตามเนื้อหาวิชาไม่ทัน	3.72	0.85	มาก
5	ครูผู้สอนมีความสม่ำเสมอในการเข้าสอน	3.84	0.83	มาก
6	ครูผู้สอนมีความประพฤติกและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือ ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน	3.89	0.89	มาก
7	ผู้มาเข้าเรียนต้องเป็นผู้สนใจ ใฝ่รู้ และเห็นคุณค่าของวิชาพระพุทธศาสนา	3.69	0.95	มาก
8	ครูผู้สอนใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสม	3.49	0.84	ปานกลาง
9	วัสดุการศึกษา มีความเพียงพอกับผู้เรียน	3.18	1.01	ปานกลาง
10	วัสดุการศึกษา มีความทันสมัย	3.17	0.98	ปานกลาง
11	หนังสือแบบเรียนปัจจุบันมีความเหมาะสม	3.58	0.89	มาก
12	มีการผลิตตำราประกอบการเรียน และอุปกรณ์ที่สนับสนุน การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม	3.48	0.98	ปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
13	ครูผู้สอนใช้สื่ออุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม	3.45	0.93	ปานกลาง
14	มีห้องสมุดสำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ	3.45	1.11	ปานกลาง
15	ห้องเรียนสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ อากาศถ่ายเท ได้สะดวก และปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก	3.76	0.82	มาก
16	มีอาคารเรียน และห้องเรียนที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน	3.88	0.95	มาก
17	มีการจัดทำแผนผังโรงเรียน ป้ายนิเทศ แผนภูมิ ภาพประกอบ การเรียนและสิ่งตกแต่งอื่น ๆ ที่ทำให้ห้องเรียนน่าสนใจ	3.37	0.97	ปานกลาง
18	มีห้องสุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับจำนวน นักเรียน	3.67	0.92	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.62	0.94	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น ในภาพรวมมี
ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น
เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 1 ครูผู้สอนมีทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชา
($\bar{x} = 3.90$) อันดับสอง คือ ข้อ 6 ครูผู้สอนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือทั้ง
ในเวลาและนอกเวลาเรียน ($\bar{x} = 3.89$) อันดับสาม คือ ข้อ 16 มีอาคารเรียน และห้องเรียนที่
พอเพียงกับจำนวนนักเรียน ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 10 วัสดุการศึกษาที่มีความทันสมัย
($\bar{x} = 3.17$)

ตารางที่ 5

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน
การใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
	ด้านกระบวนการ			
1	จัดหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม	3.69	0.76	มาก
2	มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ	3.14	1.01	ปานกลาง
3	ระยะเวลาเรียนมีความเหมาะสม	3.64	0.94	มาก
4	มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรและอบรมเทคนิควิธีการสอนแก่ครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง	3.37	0.94	ปานกลาง
5	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ	3.75	0.88	มาก
6	ครูผู้สอนได้อธิบายและมอบหมายให้นักเรียนได้ฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมอ	3.77	0.85	มาก
7	มีการสอดแทรกความรู้ทั่วไปแก่นักเรียนในเวลาเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.78	0.76	มาก
8	กำหนดให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.42	0.94	ปานกลาง
9	จัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามเนื้อหาวิชาที่เรียน	3.73	0.86	มาก
10	มีการจัดอบรมก่อนสอบสนามหลวงให้กับผู้เรียน	3.68	0.97	มาก
11	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติของนักเรียนมีความเหมาะสม	3.60	0.83	มาก
12	มีการประเมินก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน	3.70	0.89	มาก
13	วางแผนการวัดผลและการให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน	3.62	0.83	มาก
14	มีการตรวจงานที่มอบหมายและแจ้งให้นักเรียนทราบเสมอ	3.77	0.91	มาก
15	ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบและปรับปรุงข้อสอบ	3.40	1.12	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
16	การดำเนินการสอบเป็นไปอย่างยุติธรรม	3.77	0.95	มาก
17	การจัดสนามสอบมีความเหมาะสม	3.79	0.89	มาก
18	ระยะเวลาในการสอบมีความเหมาะสม	3.88	0.92	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.64	0.93	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านกระบวนการ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 18 ระยะเวลาในการสอบมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสอง คือ ข้อ 17 การจัดสนามสอบมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$) อันดับสาม คือ ข้อ 7 มีการสอดแทรกความรู้ทั่วไปแก่นักเรียนในเวลาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 3.78$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 2 มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ($\bar{x} = 3.14$)

ตารางที่ 6

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน การใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D	ระดับ
	ด้านผลผลิตของหลักสูตร			
1	นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็น ศาสนทายาทที่ดีได้	3.83	0.85	มาก
2	นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทำให้ดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข	3.73	0.84	มาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
3	นักเรียนสามารถรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม	3.69	0.89	มาก
4	นักเรียนเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	3.72	0.84	มาก
5	นักเรียนสามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้	3.53	0.94	มาก
6	นักเรียนสามารถใช้ความรู้ตีความตามหลักวินิจัยพระธรรมวินัยได้	3.47	0.88	ปานกลาง
7	นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้	3.74	0.94	มาก
8	นักเรียนสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขได้	3.68	0.86	มาก
9	นักเรียนสามารถนำความรู้มาหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดีได้	3.85	0.89	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.69	0.89	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านผลผลิตของหลักสูตร เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 9 นักเรียนสามารถนำความรู้มาหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดีได้ ($\bar{x} = 3.85$) อันดับสอง คือ ข้อ 1 นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดีได้ ($\bar{x} = 3.83$) อันดับสาม คือ ข้อ 7 นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้ ($\bar{x} = 3.74$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 6 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ตีความตามหลักวินิจัยพระธรรมวินัยได้ ($\bar{x} = 3.47$)

ตารางที่ 7

แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมิน
การใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
จังหวัดแพร่ ด้านผลกระทบ

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{x}	S.D	ระดับ
	ด้านผลกระทบ			
1	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อ ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒	3.97	0.80	มาก
2	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อ ความมุ่งหมายของชุมชนและคณะสงฆ์	3.92	0.75	มาก
3	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วย แก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้	3.87	0.88	มาก
4	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสามารถขัด เกลาจิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้	3.97	0.90	มาก
5	นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักสูตรเพื่อแสดงความ คิดเห็น และโต้ตอบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน ชีวิตประจำวันได้	3.90	0.91	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.93	0.85	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลกระทบ ในภาพรวมมีระดับความ
คิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านผลกระทบ เรียงตามลำดับ
จากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 1 และ ข้อ 4 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
สนองต่อ ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ และ
หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสามารถขัดเกลาจิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้ ($\bar{x} =$
3.97) อันดับสอง คือ ข้อ 2 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของ
ชุมชนและคณะสงฆ์ ($\bar{x} = 3.92$) อันดับสาม คือ ข้อ 5 นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักสูตรเพื่อ

แสดงความคิดเห็นและได้ตอบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = 3.90$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 3 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้ ($\bar{x} = 3.87$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ดำเนินผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ดังแสดงในตาราง 8 - 14

ตารางที่ 8

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
1	ด้านบริบท	4.03	0.68	3.83	0.81	3.77	0.84	3.78	0.74	3.77	0.85	0.222
2	ด้านปัจจัยเบื้องต้น	3.62	0.73	3.25	0.99	3.51	0.93	3.41	0.95	3.71	0.93	1.887
3	ด้านกระบวนการ	3.49	0.78	3.27	1.03	3.52	1.00	3.40	0.97	3.74	0.86	2.576 *
4	ด้านผลผลิตของหลักสูตร	4.04	0.68	3.58	0.82	3.63	0.80	3.44	0.93	3.77	0.88	2.34
5	ด้านผลกระทบ	4.11	0.65	4.07	0.72	4.03	0.70	3.70	0.85	3.98	0.87	1.747
	รวม	3.75	0.76	3.47	0.97	3.62	0.92	3.50	0.92	3.76	0.89	1.209

$$F_{.01,4,334} = 3.36$$

$$F_{.05,4,334} = 2.39$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 8 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้าน พบว่าด้านกระบวนการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.576$)

ตารางที่ 9

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจังหวัดแพร่
จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านบริบท

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ		ผู้บริหาร		เจ้าสำนัก		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		ด้าน หลักสูตร		หลักสูตร		ศาสนศึกษา						
	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D		
	ด้านบริบท											
1	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรตอบสนองกับการนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน	4.44	0.53	3.89	0.78	3.86	0.73	4.04	0.78	3.82	0.79	2.367
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถทำให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้ที่กำหนด	4.11	0.33	3.78	0.67	3.67	0.73	3.71	0.62	3.79	0.77	0.756
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.00	0.87	4.11	0.78	3.52	0.75	3.78	0.72	3.61	0.88	1.697
4	วิชาที่กำหนดในโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม	3.89	0.60	3.78	1.20	3.81	0.98	3.75	0.73	3.81	0.91	0.093
5	นักเรียนเกิดทักษะความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้	3.89	0.78	3.56	0.53	3.43	0.75	3.28	0.77	3.57	0.90	2.146
6	เนื้อหาของหลักสูตรสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง	3.89	0.78	3.7	0.83	3.95	0.80	3.90	0.63	3.80	0.85	0.378
7	เนื้อหาวิชาเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้	4.11	0.60	3.78	0.83	4.10	0.70	3.79	0.77	3.86	0.89	0.738
8	เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี	4.22	0.67	3.78	0.67	4.10	0.94	3.92	0.67	3.95	0.81	0.589
9	เนื้อหาของหลักสูตรเป็นความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	3.78	0.83	3.89	1.05	3.48	0.87	3.78	0.77	3.75	0.75	0.740

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้าน หลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
10	เนื้อหาของหลักสูตร ครอบคลุมความรู้ทั้งด้าน ทฤษฎีและปฏิบัติ	4.00	0.71	4.00	0.87	3.81	0.93	3.83	0.75	3.73	0.86	0.564
	รวมเฉลี่ย	4.03	0.68	3.83	0.81	3.77	0.84	3.78	0.74	3.77	0.85	0.222

$$F_{.01,4,334} = 3.36$$

$$F_{.05,4,334} = 2.39$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านบริบท จำแนกตามสถานภาพ
ของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 10

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่
จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านปัจจัยเบื้องต้น

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
	ด้านปัจจัยเบื้องต้น											
1	ครูผู้สอนมีทักษะความรู้ใน เนื้อหาวิชา	3.89	0.60	3.78	0.83	3.86	0.65	3.71	0.64	3.96	0.78	1.699
2	ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอด ความรู้ได้เข้าใจใน เนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี	3.89	0.33	3.78	0.67	3.81	0.93	3.61	0.80	3.94	0.80	2.411*
3	ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอน ให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย	3.56	0.73	3.56	0.88	3.67	0.80	3.54	0.77	3.78	0.80	1.437

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
4	ครูผู้สอนมีความอดทนต่อพฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งไม่รู้ไม่เข้าใจหรือติดตามเนื้อหาวิชาไม่ทัน	3.56	0.73	3.89	0.60	3.71	0.73	3.68	0.84	3.73	0.88	0.224
5	ครูผู้สอนมีความสม่ำเสมอในการเข้าสอน	3.56	0.53	3.56	0.73	3.95	0.74	3.85	0.78	3.85	0.87	0.632
6	ครูผู้สอนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน	4.00	0.50	3.89	0.78	4.00	0.84	3.93	0.86	3.87	0.92	0.182
7	ผู้มาเข้าเรียนต้องเป็นผู้สนใจ ใฝ่รู้ และเห็นคุณค่าของวิชาพระพุทธศาสนา	4.00	0.87	3.00	1.00	3.48	0.75	3.50	0.95	3.79	0.95	3.101*
8	ครูผู้สอนใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างเหมาะสม	3.56	0.73	3.22	0.97	3.33	0.86	3.22	0.75	3.59	0.85	3.145*
9	วัสดุการศึกษามีความเพียงพอกับผู้เรียน	3.33	0.71	2.56	0.88	2.95	1.02	2.71	0.93	3.37	0.99	7.807**
10	วัสดุการศึกษาที่มีความทันสมัย	3.22	0.67	2.67	1.12	2.76	1.18	2.78	0.95	3.36	0.93	6.828**
11	หนังสือแบบเรียนปัจจุบันมีความเหมาะสม	3.44	0.53	3.33	0.50	3.52	0.81	3.24	0.86	3.71	0.91	4.186**
12	มีการผลิตตำราประกอบการเรียน และอุปกรณ์ที่สนับสนุน การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม	3.56	0.73	3.33	0.87	3.19	1.12	3.11	0.94	3.62	0.97	4.429**
13	ครูผู้สอนใช้สื่ออุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม	3.67	0.50	3.11	0.78	3.14	1.06	3.15	0.96	3.57	0.89	4.027**
14	มีห้องสมุดสำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ	3.22	0.97	2.33	1.50	3.29	1.10	3.04	1.11	3.64	1.05	7.048**

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
15	ห้องเรียนสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวกและปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก	3.89	0.78	3.44	0.53	3.71	0.64	3.79	0.75	3.76	0.87	0.429
16	มีอาคารเรียน และห้องเรียนที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน	3.78	0.83	3.00	1.32	3.81	0.75	3.82	0.89	3.94	0.96	2.327
17	มีการจัดทำแผนผังโรงเรียนป้ายนิเทศ แผนภูมิ ภาพประกอบการเรียนและสิ่งตกแต่งอื่น ๆ ที่ทำให้ห้องเรียนน่าสนใจ	3.33	1.00	2.78	0.97	3.14	1.06	3.06	0.98	3.51	0.94	4.315**
18	มีห้องสุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับจำนวนนักเรียนไปประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้	3.78	0.97	3.33	1.12	3.76	0.54	3.58	0.92	3.69	0.94	0.581
	รวมเฉลี่ย	3.62	0.73	3.25	0.99	3.51	0.93	3.41	0.95	3.71	0.93	1.887

$F_{.01,4,334} = 3.36$

$F_{.05,4,334} = 2.39$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 7 ข้อ คือ ข้อ 9 วัสดุการศึกษามีความเพียงพอกับผู้เรียน ($F = 7.807$) ข้อ 14 มีห้องสมุดสำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ ($F = 7.048$)

ข้อ 10 วัสดุการศึกษาที่มีความทันสมัย ($F = 6.828$) ข้อ 12 มีการผลิตตำราประกอบการเรียนและอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ($F = 4.429$) ข้อ 17 มีการจัดทำแผนผังโรงเรียน ป้ายนิเทศ และแผนภูมิ ภาพประกอบการเรียนและสิ่งตกแต่งอื่น ๆ ที่ทำให้ห้องเรียน น่าสนใจ ($F = 4.315$) ข้อ 11 หนังสือแบบเรียนปัจจุบันมีความเหมาะสม ($F = 4.186$) และข้อ 13 ครูผู้สอนใช้สื่ออุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม ($F = 4.027$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อ 8 ครูผู้สอนใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ อย่างเหมาะสม ($F = 3.145$) ข้อ 7 ผู้มาเข้าเรียนต้องเป็นผู้สนใจ ใฝ่รู้และเห็นคุณค่าวิชา พระพุทธศาสนา ($F = 3.101$) และข้อ 2 ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ได้เข้าใจในเนื้อหาวิชา เป็นอย่างดี ($F = 2.411$)

ตารางที่ 11

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม

แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านกระบวนการ

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ		ผู้บริหาร		เจ้าสำนัก		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
	ด้านกระบวนการ											
1	จัดหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม	3.67	0.71	3.44	0.73	3.57	0.87	3.56	0.77	3.75	0.75	1.334
2	มีการจัดสรรงบประมาณ อย่างเพียงพอ	2.67	0.71	2.78	1.48	2.62	0.97	2.75	1.20	3.35	0.88	7.773**
3	ระยะเวลาเรียนมีความเหมาะสม	3.67	0.71	3.44	0.73	3.24	1.00	3.29	0.91	3.79	0.93	5.188**
4	มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับ หลักสูตรและอบรมเทคนิค วิธีการสอนแก่ครูผู้สอน อย่างต่อเนื่อง	3.11	0.60	2.78	0.83	3.24	1.09	2.93	0.94	3.56	0.89	7.891**
5	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดง ความคิดเห็นและมีส่วนร่วม ในการเรียนการสอนเสมอ	3.56	0.73	3.44	1.01	3.76	1.00	3.60	0.80	3.81	0.89	1.211

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
6	ครูผู้สอนได้อธิบายและ มอบหมายให้นักเรียนได้ ฝึกฝนและค้นคว้าด้วย ตนเองอยู่เสมอ	3.67	0.50	3.33	1.22	3.90	0.94	3.57	0.78	3.85	0.84	2.261
7	มีการสอดแทรกความรู้ ทั่วไปแก่นักเรียนในเวลา เรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.89	0.33	3.33	0.50	3.76	0.70	3.72	0.72	3.81	0.80	1.022
8	กำหนดให้ครูผู้สอนจัด กิจกรรมส่งเสริมความรู้และ ทักษะนอกห้องเรียนอย่าง สม่ำเสมอ	3.44	0.88	2.78	1.30	3.38	0.86	3.21	0.80	3.51	0.95	2.600*
9	จัดการเรียนการสอนได้ครบ ถ้วนตามเนื้อหาวิชาที่เรียน	3.56	0.73	3.56	0.73	3.86	0.79	3.42	0.87	3.82	0.85	3.482*
10	มีการจัดอบรมก่อนสอบ สนามหลวงให้กับผู้เรียน	3.56	0.53	3.00	1.50	3.48	1.29	3.44	0.96	3.81	0.91	3.497*
11	รูปแบบการประเมินความรู้ ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ของนักเรียนมีความเหมาะสม	3.67	0.50	3.33	1.00	3.57	0.60	3.29	0.88	3.71	0.82	3.868*
12	มีการประเมินก่อนเรียนเพื่อ ทดสอบความรู้พื้นฐานของ นักเรียนทุกครั้งที่มีการเรียน การสอน	3.22	0.83	2.89	1.17	3.52	0.75	3.38	1.00	3.87	0.81	7.686*
13	วางแผนฯ การวัดผลและการ ให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน	3.44	0.88	3.33	0.87	3.48	1.03	3.32	0.84	3.75	0.78	4.338*
14	มีการตรวจงานที่มอบหมาย และแจ้งให้นักเรียนทราบ เสมอ	3.56	0.73	3.44	1.01	3.86	0.96	3.61	0.86	3.83	0.92	1.290
15	ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการ ออกข้อสอบและปรับปรุง ข้อสอบ	2.56	1.13	3.00	1.12	3.14	1.25	3.10	1.21	3.58	1.05	4.700*
16	การดำเนินการสอบเป็นไป อย่างยุติธรรม	3.67	0.71	3.22	1.09	3.50	1.06	3.50	1.14	3.90	0.85	3.732*

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
17	การจัดสนามสอบมีความ เหมาะสม	3.89	0.60	3.78	0.83	3.68	1.09	3.74	0.99	3.81	0.86	0.162
18	ระยะเวลาในการสอบมี ความเหมาะสม	4.00	0.87	4.00	0.71	3.77	0.92	3.82	0.95	3.89	0.92	0.190
	รวมเฉลี่ย	3.49	0.78	3.27	1.03	3.52	1.00	3.40	0.97	3.74	0.86	2.576 *

$$F .01,4,334 = 3.36$$

$$F .05,4,334 = 2.39$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.576$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนมีความคิดเห็นเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 10 ข้อ คือ ข้อ 4 มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรและอบรมเทคนิควิธีการสอนแก่ครูสอนอย่างต่อเนื่อง ($F = 7.891$) ข้อ 2 มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ($F = 7.773$) ข้อ 12 มีการประเมินก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน ($F = 7.686$) ข้อ 3 ระยะเวลาเรียนมีความเหมาะสม ($F = 5.188$) ข้อ 15 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบและปรับปรุงข้อสอบ ($F = 4.700$) ข้อ 13 วางเกณฑ์การวัดผลและการให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน ($F = 4.338$) ข้อ 11 รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติของนักเรียนมีความเหมาะสม ($F = 3.868$) ข้อ 16 การดำเนินการสอบเป็นไปอย่างยุติธรรม ($F = 3.732$) ข้อ 10 มีการจัดอบรมก่อนสอบสนามหลวงให้กับผู้เรียน ($F = 3.497$) และข้อ 9 จัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามเนื้อหาวิชาที่เรียน ($F = 3.482$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 8 กำหนด
 ใ้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($F = 2.600$)

สำหรับในรายด้าน เมื่อพบความแตกต่างได้ทำการทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ
 (Scheffe' s Method) ดังรายละเอียดในตาราง 12

ตารางที่ 12

แสดงผลการทดสอบรายคู่ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติ
 ธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ

ความแตกต่าง	\bar{x}_1	\bar{x}_2	\bar{x}_3	\bar{x}_4
\bar{x}_2	0.069	-	-	-
\bar{x}_3	0.001	0.125	-	-
\bar{x}_4	0.021	0.043	0.074	
\bar{x}_5	0.171	0.605	0.295	2.003

\bar{x}_1	หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร
\bar{x}_2	หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารหลักสูตร
\bar{x}_3	หมายถึง ระดับความคิดเห็นของเจ้าสำนักศาสนศึกษา
\bar{x}_4	หมายถึง ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอน
\bar{x}_5	หมายถึง ระดับความคิดเห็นของนักเรียน

จากตารางที่ 12 พบว่า ผลการทดสอบรายคู่ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
 ประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
 จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ ทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 13

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม

แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านผลผลิตของหลักสูตร

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
1	นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสน ทายาทที่ดีได้	4.11	0.60	3.89	0.78	3.73	0.83	3.56	0.96	3.91	0.81	2.700*
2	นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิ ประจำวันทำให้ดำรงชีวิตใน สังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข	3.78	0.83	3.67	0.87	3.59	0.80	3.49	0.86	3.82	0.83	2.251
3	นักเรียนสามารถรู้จักแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดย อาศัยหลักพุทธธรรม	4.11	0.78	3.44	0.88	3.77	0.69	3.42	0.87	3.76	0.91	2.862*
4	นักเรียนเกิดความรับผิดชอบ เสีย สละต่อตนเองและสังคมสามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	4.11	0.78	3.56	0.73	3.62	0.67	3.54	0.90	3.77	0.83	1.704
5	นักเรียนสามารถวิเคราะห์ และ สังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้นในสังคมได้	3.56	0.73	3.33	0.87	3.38	0.92	3.22	0.95	3.64	0.92	3.108*
6	นักเรียนสามารถใช้ความรู้ดีความ ตามหลักวินัยจรรยาบรรณวินัยได้	3.78	0.67	3.44	1.13	3.24	0.83	3.08	0.92	3.60	0.83	5.612**
7	นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบ ของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้	4.33	0.50	3.56	0.88	3.62	0.86	3.47	0.95	3.82	0.94	3.031*
8	นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ สังคมให้เกิดสันติสุขได้	4.33	0.50	3.56	0.73	3.81	0.75	3.47	0.86	3.71	0.87	2.665*
9	นักเรียนสามารถนำความรู้มา หล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดีได้	4.22	0.44	3.78	0.67	3.86	0.73	3.68	0.98	3.89	0.89	1.213
	รวมเฉลี่ย	4.04	0.68	3.58	0.82	3.63	0.80	3.44	0.93	3.77	0.88	2.34

$$F_{.01,4,334} = 3.36$$

$$F_{.05,4,334} = 2.39$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 13 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนมีความคิดเห็นเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 6 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ตีความตามหลักวินิจจัย พระธรรมวินัยได้ ($F = 5.612$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ข้อ คือ ข้อ 5 นักเรียนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ($F = 3.108$) ข้อ 7 นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้ ($F = 3.031$) ข้อ 3 นักเรียนสามารถรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยอาศัยหลักพุทธธรรม ($F = 2.862$) ข้อ 1 นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรมสามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดีได้ ($F = 2.700$) และข้อ 8 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขได้ ($F = 2.665$)

ตารางที่ 14

แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านผลกระทบ

ข้อที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร		ผู้บริหารหลักสูตร		เจ้าสำนักศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
	ด้านผลกระทบ											
1	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒	4.00	0.71	4.00	0.71	3.81	0.81	3.67	0.82	4.08	0.78	3.973**
2	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของชุมชนและคณะสงฆ์	4.11	0.60	4.22	0.67	3.95	0.80	3.72	0.70	3.96	0.76	2.000

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	สถานภาพ										F
		ผู้เชี่ยวชาญ ด้านหลักสูตร		ผู้บริหาร หลักสูตร		เจ้าสำนัก ศาสนศึกษา		ครูผู้สอน		นักเรียน		
		\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	\bar{x}	S.D	
3	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหา สังคมให้ลดลงได้	4.33	0.71	4.11	0.78	4.29	0.64	3.68	0.85	3.86	0.91	2.834*
4	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมชั้นตรีสามารถขัดเกลา จิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้	4.11	0.60	4.11	0.78	4.14	0.57	3.78	0.92	4.00	0.92	1.196
5	นักเรียนสามารถนำความรู้ใน หลักสูตรเพื่อแสดงความคิดเห็น และได้ตอบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้	4.00	0.71	3.89	0.78	3.95	0.59	3.64	0.94	3.98	0.93	1.954
	รวมเฉลี่ย	4.11	0.65	4.07	0.72	4.03	0.70	3.70	0.85	3.98	0.87	1.747

$$F .01,4,334 = 3.36$$

$$F .05,4,334 = 2.39$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 14 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร จำแนก
ตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนัก
ศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนมีความคิดเห็นเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 1 หลักสูตรพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ ๒๕๔๒ ($F = 3.973$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 3
หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้ ($F = 2.834$)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ

จากการประมวลข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า

1. ด้านบริบท นักเรียนมีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะกับนักเรียนมากขึ้น ให้เรียนแล้วเข้าใจง่ายไม่บังคับนักเรียน และเนื้อหาของหลักสูตรต้องชัดเจนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างพอดี

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น นักเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนมีหลักสูตรการสอนที่ดีพอใช้ได้แต่ยังขาดสื่อประเภทหนังสือเรียนที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงจำนวนห้องเรียน รูปแบบของอาคารสถานที่ไม่เหมาะสมขาดสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนด้านเทคโนโลยีมาก

3. ด้านกระบวนการ นักเรียนมีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการปรับปรุงกระบวนการสอนของครูสอน ตำแหน่งการสอนควรมีเทคนิคการสอนใหม่ ๆ บ้างและตัวผู้สอนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนในเรื่องของความตั้งใจเรียน ความกระตือรือร้น ความขยันเรียน นอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดวิชาอื่นเพิ่มเติม เช่น กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ให้จัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับหลักสูตรการออกข้อสอบไม่ควรเน้นด้านความจำเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเพิ่มงบประมาณให้เพียงพอด้วย

สำหรับด้านผลผลิตของหลักสูตร และผลกระทบ ไม่มีข้อเสนอแนะ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขต และวิธีการวิจัยที่ใช้

ในการพัฒนาประเทศองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนามีพื้นฐานหลักคือการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อที่จะก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในทุกด้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 4 ครอบคลุมการจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีจุดเริ่มต้นมาแต่แผ่นดินสมัยกรุงสุโขทัย สถาบันแห่งการศึกษาและจัดการศึกษาคือ วัด ในหลักสูตรหลัก คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมพระพุทธศาสนาและหลักสูตรต่าง ๆ ตลอดจนถึงการศึกษาเพื่อชีวิตของทั้งบรรพชิตและฆราวาส การศึกษากลุ่มพระปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอันสมควรแก่สมณะ แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกบาลีและแผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก สำนักเรียนวัดและสำนักคณะจังหวัดเป็นผู้สอน โดยมีแม่กองแผนกธรรมสนามหลวงเป็นผู้จัดหลักสูตร ดำเนินการสอนการวัดผลและประเมิน ซึ่งการศึกษาของสงฆ์ เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สามเณรจะศึกษาได้ ต้องอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมายที่จะทำให้การจัดการศึกษา บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ หากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการจัดการศึกษาเป็นผลที่มุ่งหวังไว้ หลักสูตรก็จะเปรียบได้กับมรรคาที่จะนำความมุ่งหมายดังกล่าวไปสู่ผลสำเร็จ การศึกษาจึงมุ่งผลไปสู่หลักสูตร เป็นแนวทางในการให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระองค์ทรงเห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาพระสงฆ์ ดังนั้นจึงทรงจัดการศึกษาแบบใหม่ขึ้น เรียกว่านันทธรรม เพื่อผลิตศาสนทายาท ให้มีส่วนช่วยในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ หลักสูตรที่พระองค์ทรงจัดขึ้นนั้น ทรงเน้นพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทรงเห็นว่าการศึกษาพระธรรมวินัยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับพระสงฆ์สามเณร มากกว่าหลักสูตรที่เป็นภาษาบาลี และทรงเปลี่ยนหลักสูตรจากเดิมที่เป็นภาษาบาลีอย่างเดียวมาเป็นภาษาไทย เพราะทรงประจักษ์ว่า ผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยดีแล้วย่อมสามารถแปลและเข้าใจเนื้อความแห่งภาษาบาลี

ได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในปัจจุบัน พบว่าหลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนมีเนื้อหาเก่าเกินไป ส่วนอ่านเข้าใจยาก เหมาะสำหรับเป็นงานวิชาการหรือหนังสืออ้างอิง ด้านการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก สื่อการเรียนการสอนได้แก่กระดานและชอล์ค เพราะครูสอนไม่ได้เรียนเทคนิควิธีการสอน ผู้เรียนเน้นการจำมากกว่าการวิจัย วิจาร์ณ ด้านการวัดผลแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ประเมินเอง ข้อสอบเน้นอัตนัยเป็นหลัก และขาดการวัดผลภาคปฏิบัติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาทางโลกมีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาให้ทันกับความต้องการของสังคม แต่การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ยังล้าหลัง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคและวิธีการให้ทันสมัย แม้แต่การประเมินหลักสูตร ก็ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนากิจการของคณะสงฆ์ ทำให้คณะผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี เพื่อเป็นเครื่องมือที่ยกระดับคุณภาพของพระภิกษุสามเณร เพราะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ถือเป็นเป้าหมายที่หล่อหลอมจิตใจและการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้มีลักษณะที่พึงประสงค์

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูสอน และนักเรียน เกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

กำหนดขอบเขตการวิจัย คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 9 รูป/คน ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 9 รูป เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 21 รูป ครูผู้สอน จำนวน 72 รูป นักเรียน จำนวน 228 รูป รวม 339 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มี 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น

ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Means) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F – test) ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ แล้วนำข้อมูลมาเรียงเรียงเป็นร้อยละ

5.2 สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 364 รูป/คน ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 339 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 93.13 โดยแยกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 9 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 90 ผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 90 เจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 70 ครูผู้สอน จำนวน 72 คิดเป็นร้อยละ 90 และนักเรียน จำนวน 228 คิดเป็นร้อยละ 97.44

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

($\bar{x} = 3.69$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

1. ด้านบริบท หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านบริบท ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านบริบท เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 8 เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนักรวมชั้นตรี ($\bar{x} = 3.96$) อันดับสอง คือ ข้อ 1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรตอบสนองกับการนำไปปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสาม คือ ข้อ 7 เนื้อหาวิชาเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้ ($\bar{x} = 3.87$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 5 นักเรียนเกิดทักษะความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = 3.51$)

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านปัจจัยเบื้องต้น ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 1 ครูผู้สอนมีทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชา ($\bar{x} = 3.90$) อันดับสอง คือ ข้อ 6

ครูผู้สอนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน ($\bar{x} = 3.89$) อันดับสาม คือ ข้อ 16 มีอาคารเรียน และห้องเรียนที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 10 วัสดุการศึกษาที่มีความทันสมัย ($\bar{x} = 3.17$)

3. ด้านกระบวนการ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านกระบวนการ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 18 ระยะเวลาในการสอบมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.88$) อันดับสอง คือ ข้อ 17 การจัดสนามสอบมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$) อันดับสาม คือ ข้อ 7 มีการสอดแทรกความรู้ทั่วไปแก่นักเรียนในเวลาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 3.78$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 2 มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ($\bar{x} = 3.14$)

4. ผลผลิตของหลักสูตร หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลผลิตของหลักสูตร ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านผลผลิตของหลักสูตร เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 9 นักเรียนสามารถนำความรู้มาหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดีได้ ($\bar{x} = 3.85$) อันดับสอง คือ ข้อ 1 นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดีได้ ($\bar{x} = 3.83$) อันดับสาม คือ ข้อ 7 นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้ ($\bar{x} = 3.74$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 6 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ตีความตามหลักวินิจจัยพระธรรมวินัยได้ ($\bar{x} = 3.47$)

5. ด้านผลกระทบ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านผลกระทบ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านผลกระทบ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ข้อ 1 และ ข้อ 4 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อ ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสามารถขัดเกลาจิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้ ($\bar{x} = 3.97$) อันดับสอง คือ ข้อ 2 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของชุมชนและคณะสงฆ์ ($\bar{x} = 3.92$) อันดับสาม คือ ข้อ 5 นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักสูตรเพื่อแสดงความคิดเห็นและโต้ตอบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = 3.90$) อันดับสุดท้าย คือ ข้อ 3 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้ ($\bar{x} = 3.87$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ดำเนินผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบ ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน พบว่า

1. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน ระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน พบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

1.1 ด้านบริบท ทั้งในภาพรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 7 ข้อ คือ ข้อ 9 วัสดุการศึกษาที่มีความเพียงพอกับนักเรียน ($F = 7.807$) ข้อ 14 มีห้องสมุดสำหรับให้ผู้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ ($F = 7.048$) ข้อ 10 วัสดุการศึกษาที่มีความทันสมัย ($F = 6.828$) ข้อ 12 มีการผลิตตำราประกอบการเรียนและอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ($F = 4.429$) ข้อ 17 มีการจัดทำแผนผังโรงเรียน ป้ายนิเทศ และแผนภูมิ ภาพประกอบการเรียนและสิ่งตกแต่งอื่น ๆ ที่ทำให้ห้องเรียนน่าสนใจ ($F = 4.315$) ข้อ 11 หนังสือแบบเรียนปัจจุบันมีความเหมาะสม ($F = 4.186$) และข้อ 13 ครูผู้สอนใช้สื่ออุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม ($F = 4.027$) และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อ 8 ครูผู้สอนใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติทำให้ผู้นักเรียนได้รับความรู้ได้อย่างเหมาะสม ($F = 3.145$) ข้อ 7 ผู้มาเข้าเรียนต้องเป็นผู้สนใจ ใฝ่รู้และเห็นคุณค่าวิชาพระพุทธศาสนา ($F = 3.101$) และข้อ 2 ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ได้เข้าใจในเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี ($F = 2.411$)

1.3 ด้านกระบวนการ ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.576$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 10 ข้อ คือ ข้อ 4 มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรและอบรมเทคนิควิธีการสอนแก่ครูสอนอย่างต่อเนื่อง ($F = 7.891$) ข้อ 2 มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ($F = 7.773$) ข้อ 12 มีการประเมินก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน ($F = 7.686$) ข้อ 3 ระยะเวลาเรียนมีความเหมาะสม ($F = 5.188$) ข้อ 15 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบและปรับปรุงข้อสอบ ($F = 4.700$) ข้อ 13 วางเกณฑ์การวัดผลและการให้

คะแนนไว้อย่างชัดเจน ($F = 4.338$) ข้อ 11 รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติของนักเรียนมีความเหมาะสม ($F = 3.868$) ข้อ 16 การดำเนินการสอบเป็นไปอย่างยุติธรรม ($F = 3.732$) ข้อ 10 มีการจัดอบรมก่อนสอบสนามหลวงให้กับผู้เรียน ($F = 3.497$) และข้อ 9 จัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามเนื้อหาวิชาที่เรียน ($F = 3.482$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 8 กำหนดให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($F=2.600$)

สำหรับในรายด้าน เมื่อพบความแตกต่างได้ทำการทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe' s Method) พบว่า ผลการทดสอบรายคู่ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ

การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ด้านกระบวนการ ทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

1.4 ด้านผลผลิตของหลักสูตร ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 6 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ที่ความตามหลักวินัยจรรยาธรรมวินัยได้ ($F = 5.612$)

และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ข้อ คือ ข้อ 5 นักเรียนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ($F = 3.108$) ข้อ 7 นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้ ($F = 3.031$) ข้อ 3 นักเรียนสามารถรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยอาศัยหลักพุทธธรรม ($F = 2.862$) ข้อ 1 นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมสามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดีได้ ($F = 2.700$) และข้อ 8 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขได้ ($F = 2.665$)

1.5 ด้านผลกระทบ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 1 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ ($F = 3.973$) และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 3 หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้ ($F = 2.834$)

ตอนที่ 4 ผลการประมวลข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า

1. ด้านบริบท นักเรียนมีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะกับนักเรียนมากขึ้น ให้เรียนแล้วเข้าใจง่ายไม่บังคับนักเรียนและเนื้อหาของหลักสูตรต้องชัดเจนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างพอดี

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น นักเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนมีหลักสูตรการสอนที่ดีพอใช้ได้แต่ยังขาดสื่อประเภทหนังสือเรียนที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงจำนวนห้องเรียน รูปแบบของอาคารสถานที่ไม่เหมาะสมขาดสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนด้านเทคโนโลยีมาก

3. ด้านกระบวนการ นักเรียนมีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการปรับปรุงกระบวนการสอนของครูสอน การสอนควรมีเทคนิคการสอนใหม่ ๆ บ้างและตัวผู้สอนไม่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนในเรื่องของความตั้งใจเรียน ความกระตือรือร้น ความขยันเรียน นอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดวิชาอื่นเพิ่มเติม เช่น กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ให้จัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับหลักสูตรการออกข้อสอบไม่ควรเน้นด้านความจำเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเพิ่มงบประมาณให้เพียงพอด้วย

สำหรับด้านผลผลิตของหลักสูตร และผลกระทบ ไม่มีข้อเสนอแนะ

5.3 อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการวิจัย เรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นสำหรับพระภิกษุ สามเณรโดยตรง และถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลโดยกำหนดให้พระภิกษุ สามเณรต้องศึกษาพระปริยัติธรรมและมีหลักสูตรชัดเจนที่แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก รวมถึงความพร้อมของสำนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ ผู้สอน ผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงออกบวชเพื่อมุ่งศึกษาทางธรรมอย่างจริงจัง และเป็นผู้ที่สนใจต่อการศึกษาพระธรรมวินัยสามารถนำไปปฏิบัติตามพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและ

ฝึกปฏิบัติได้เหมาะสมกับจริยวัตรของพระภิกษุ สามเณรได้อย่างเหมาะสมกับความเป็นสมณะ และเป็นการแสวงหาวิธีการเผยแพร่ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

1.1 ด้านบริบท อยู่ในระดับความคิดเห็นมากทุกข้อซึ่งทางสำนักเรียนกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยที่เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมความรู้ทั้งด้านปริยัติสัทธรรมปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวทสัทธรรม ทำให้เกิดทักษะความรู้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้เป็นการปรับคุณภาพทางด้านการแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิต ซึ่ง อมรา เล็กเริงสินธุ์¹ กล่าวจุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนและสนองความต้องการของสังคมสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

1.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และปานกลางซึ่งทางสำนักเรียนมีการกำหนดบทบาทของครูผู้สอน ทักษะการสอน เอกสารการสอนหนังสือแบบเรียนแบบฝึกหัดการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และตัวผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยที่ครูสอนเป็นผู้ที่มีทักษะความรู้ในวิชาที่สอนตรงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่กองธรรมสนามหลวง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ตรี โท เอก และผู้มาเรียนต้องเป็นผู้สนใจใฝ่รู้ เห็นคุณค่าของวิชาพระพุทธศาสนา และพุทธธรรมวินัย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้ การใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสม มีการผลิตตำราประกอบการสอน ส่วนที่มีห้องสมุดมีห้องเรียนและการจัดแผนผังโรงเรียนตลอดจนป้ายนิเทศ อยู่ในระดับปานกลางอาจเพราะว่า การกำหนดเวลาเรียนระยะเวลาเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีเน้นหนักในด้านความจำมากเกินไปจนไม่สามารถปรับให้เหมาะสมกับวิธีการสอนแบบอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้อง

¹ อมรา เล็กเริงสินธุ์, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 8 – 9.

กับ ทวี บุญมี² ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสอนใช้วิธีการบรรยายเป็นหลักและใช้กระดานและชอล์ค เป็นอุปกรณ์การสอนหลัก สำหรับการจัดป้ายนิเทศ แผนภูมิต่าง ๆ ภาพประกอบการเรียนสิ่งตกต่างอื่น ๆ ทำให้ห้องเรียน น่าสนใจ อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน อาจเป็นเพราะว่าจุดประสงค์หลักของหลักสูตรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยเรียงความแก้กระทู้ธรรม การศึกษาพุทธประวัติและศาสนพิธี และวินัย ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อรักษาและสืบสานต่อด้านหลักธรรม และภาษาบาลีและเพื่อเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้เข้าใจในภาษาบาลีเป็นหลัก

1.3 ด้านกระบวนการ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยเฉพาะระยะเวลาในการสอบ การจัดสนามสอบ การดำเนินการสอบเป็นไปอย่างยุติธรรมและเหมาะสมมีการสอดแทรกความรู้ทั่วไปอย่างยุติธรรมแก่นักเรียนในเวลาเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจงานที่มอบหมายและแจ้งให้นักเรียนทราบ อาจเป็นเพราะว่า ใช้กำหนดการสอบธรรมสนามหลวงเป็นข้อสอบแบบอัตนัย ตรงกับวันแรม 4 - 5 - 6 และ 7 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี สอบ 4 วันๆ ละ 1 วิชาๆ ละ 3 ชั่วโมง เปิดสอบเวลา 13.00 น. พร้อมกันทั่วราชอาณาจักร ส่วนการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร และอบรมเทคนิควิธีการสอนแก่ครูสอน กำหนดให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ และทักษะนอกห้องเรียน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ และปรับปรุงข้อสอบอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าการออกข้อสอบแม่กองธรรมสนามหลวง ได้รวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูป โดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะของปัญหาที่ออกสอบจะถามความจำ ความเข้าใจ ความคิดเห็นและการวิจารณ์คละเคล้ากันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นอัตนัย ซึ่งเป็นไปตามการกำหนดของแม่กองธรรมสนามหลวงทุกประการ คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ 2 รูป ร่วมกันพิจารณา รูปแรกตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใด เขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อ และรวบรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือ เช่นชื่อไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือ ต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ 2 จะตรวจซ้ำอีกครั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็เซ็นกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือเช่นเดียวกันการให้คะแนน ข้อสอบทั้งหมดมี 4 วิชา คะแนนเต็มวิชาละ 100 คะแนน คะแนนเต็ม รวมทุกวิชา 400 คะแนน ผู้สอบต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ และวิชาที่สอบนั้นจะต้องไม่มีวิชาใดวิชาหนึ่งที่ไม่ได้คะแนนเลยจึงจะได้รับการตรวจ เมื่อรวมคะแนนทุกวิชาแล้ว ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า

² ทวี บุญมี, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, หน้า 121-123.

280 คะแนน ถือว่าสอบได้ แต่ถ้าต่ำกว่า 280 คะแนนถือว่าสอบตก อนึ่ง เมื่อตรวจดูคะแนนของแต่ละวิชาที่ได้แล้ว หากวิชาใดวิชาหนึ่งได้คะแนนต่ำกว่า 25 คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ให้ถือว่าสอบตก

1.4 ด้านผลผลิตของหลักสูตร ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและปานกลาง ตามปรัชญาของการศึกษา คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” ทางสำนักเรียนได้กำหนดไว้ชัดเจน คือ เมื่อเรียนแล้วนักเรียนสามารถมาหล่อหลอมให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี และเป็นต้นแบบของชาวพุทธได้ สอดคล้องกับ ชัยณรงค์ คำพิพงษ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9 พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำแนวทาง และวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคมและสามารถปฏิบัติตนมีคุณลักษณะของศาสนทายาทที่ดี

1.5 ด้านผลกระทบ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เจ้าสำนักเรียนได้จัดการเรียนการสอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมชั้นตรี สอดคล้องต่อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 อย่างชัดเจนและเป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสอดคล้องต่อความมุ่งหมายของคณะสงฆ์และชุมชน สามารถขัดเกลาจิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้

2. ผลการเปรียบเทียบ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมจังหวัดแพร่ ใน 5 ด้าน จำแนกตามสถานภาพผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านแตกต่างกันในด้านกระบวนการ อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการในการจัดการศึกษาของแต่ละสำนักเรียนมีความต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับสภาพบริบท สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่ป้อนเข้าสำหรับใช้ในการบริหารจัดการอาจมีความแตกต่าง แต่ทั้งนี้ ทุกสำนักเรียนต้องยึดหลักการจัดการเรียนการสอนของแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นหลักจึงส่งผลให้ด้านผลผลิตของหลักสูตร และด้านผลกระทบไม่แตกต่างกัน

¹ อ่างแล้ว, ชัยณรงค์ คำพิพงษ์, “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9”, หน้า 105-110.

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. สำนักเรียนควรมีการสร้างสื่อประเภทหนังสือเรียน สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงจำนวนห้องเรียนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และควรส่งเสริมให้นำสื่อเทคโนโลยีมาบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

2. สำนักเรียนควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดวิชาอื่นเพิ่มเติม เช่น กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการแก่ผู้เรียนให้เข้มแข็งและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีตามภาคของคณะสงฆ์ ทุกจังหวัดเพื่อสามารถนำผลนั้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน

2. ควรประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้ครบทุกชั้น

บรรณานุกรม

1. หนังสือทั่วไป

- เกษม สหราษฎร์ทิพย์. **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ, 2542.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ ฯ : อลิ้นเพชร, 2539.
- ถวิล สมัครรัฐกิจ. **คู่มือการจัดการศึกษาของสงฆ์ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนา ศึกษา กรมการศาสนา**. กรุงเทพฯ ฯ : กรมการศาสนา, 2539.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ ฯ : สุวีริยาสาส์น, 2535.
- รัตนะ บัวสนธิ์. **การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงประเมิน**. กรุงเทพฯ ฯ : คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2540.
- วิชัย ธรรมเจริญ. **คู่มือการจัดการศึกษาธรรมศึกษาขั้นตรี**. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.
- อมรา เล็กเริงสินธุ์. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2540.

2. รายงานการวิจัย

- ณรงค์ ไหวหารเสาวภาคย์และคณะ. **การศึกษาสภาพการดำเนินงานโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา**, รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, 2544.
- อ้อมเดือน สดมณี. **การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2534**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

3. วิทยานิพนธ์

การุณ สุธรรม และคณะ. “การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม **ของคณะสงฆ์ภาคเหนือ**”. การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย นเรศวร, 2543.

ชัยณรงค์ คำพิงษ์. “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา **ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคคณะสงฆ์ 9**”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.

ทวี บุญมี. “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง **จังหวัดเชียงใหม่**”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.

พระมหาทวี กนฺตวิโร. “การประเมินหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์มหาวิทยาลัย **มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสาขาในเขตกรุงเทพมหานคร**”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.

พระมหาพจน์ สุวโจ. “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : **ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี**”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

พระสมบัติ กันบุตร. “การจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม **แผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**”. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย, 2547.

วิไลพร สุวัฒน์พันธุ์และคณะ. “การประเมินหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต **สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พุทธศักราช 2530**”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2537.

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสอบถามงานวิจัย

**เรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม จังหวัดแพร่**

แบบสอบถามนี้ต้องการศึกษาเพื่อประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ชั้นตรี จังหวัดแพร่

ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี การตอบแบบสอบถามจะไม่มีถูกหรือผิด
และจะไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด ข้อมูลที่ได้ทางคณะผู้วิจัยจะ
ได้นำเสนอข้อมูลการวิจัย เพื่อการพัฒนาและจัดการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมชั้นตรีต่อไป จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อเพื่อผลในเชิงวิชาการ

คณะผู้วิจัย

คำชี้แจง 1. แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม มี 1 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร
เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูสอน นักเรียน ที่มีต่อการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. จงทำเครื่องหมาย ลงใน ตรงตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

1. สถานภาพทั่วไป

- ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร (รองอธิการบดี, ผู้ช่วยอธิการบดี, ผู้อำนวยการ,
รองผู้อำนวยการ, หัวหน้าสาขาวิชา)
- ผู้บริหารหลักสูตร (เจ้าคณะจังหวัด, รองเจ้าคณะจังหวัด, เจ้าคณะอำเภอ)
- เจ้าสำนักศาสนศึกษา
- ครูผู้สอน
- นักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร
 เจ้าสำนักศาสนศึกษา ครูสอน นักเรียน ที่มีต่อการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนก
 ธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่

คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการต่อไปนี้ โดยให้ท่านพิจารณาถึงการจัดการเรียนการ
 สอนใน หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดแพร่
 ในด้านต่าง ๆ ว่าแต่ละข้ออยู่ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนี้หน้าระดับความ
 คิดเห็น ซึ่งอันดับคะแนนให้ความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น มากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น มาก
3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น ปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น น้อย
1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ด้านบริบท (Context)

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรตอบสนองกับการนำไปปฏิบัติได้ จริงในชีวิตประจำวัน.....
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสามารถทำให้นักเรียนเกิดทักษะ ความรู้ที่กำหนด.....
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน.....
4	วิชาที่กำหนดในโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม.....
5	นักเรียนเกิดทักษะความรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ประจำวันได้.....
6	เนื้อหาของหลักสูตรสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง.....
7	เนื้อหาวิชาเน้นให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับ การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้.....

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
8	เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี.....
9	เนื้อหาของหลักสูตรเป็นความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมกับ สถานการณ์ปัจจุบัน.....
10	เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและ ปฏิบัติ.....

ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input)

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	ครูผู้สอนมีทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชา.....
2.	ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจใน เนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี.....
3.	ครูผู้สอนมีเทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย.....
4.	ครูผู้สอนมีความอดทนต่อพฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งไม่รู้ ไม่เข้าใจ หรือติดตามเนื้อหาวิชาไม่ทัน.....
5	ครูผู้สอนมีความสม่ำเสมอในการเข้าสอน.....
6	ครูผู้สอนมีความประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพนับถือ ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน.....
7	ผู้มาเข้าเรียนต้องเป็นผู้สนใจ ใฝ่รู้ และเห็นคุณค่าของวิชา พระพุทธศาสนา.....
8	ครูผู้สอนใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนทั้งภาคทฤษฎี และ ภาคปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสม.....
9	วัสดุการศึกษามีความเพียงพอกับผู้เรียน.....
10	วัสดุการศึกษามีความทันสมัย.....
11	หนังสือแบบเรียนปัจจุบันมีความเหมาะสม.....

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
12	มีการผลิตตำราประกอบการเรียน และอุปกรณ์ที่สนับสนุน การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม.....
13	ครูผู้สอนใช้สื่ออุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม.....
14	มีห้องสมุดสำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ.....
15	ห้องเรียนสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ อากาศถ่ายเทได้ สะดวกและปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก.....
16	มีอาคารเรียน และห้องเรียนที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน.....
17	มีการจัดทำแผนผังโรงเรียน ป้ายนิเทศ แผนภูมิ ภาพประกอบ การเรียนและสิ่งตกแต่งอื่น ๆ ที่ทำให้ห้องเรียนน่าสนใจ.....
18	มีห้องสุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับจำนวน นักเรียน.....

ด้านกระบวนการ (Process)

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	จัดหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม....
2	มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ.....
3	ระยะเวลาเรียนมีความเหมาะสม.....
4	มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรและอบรมเทคนิควิธีการ สอนแก่ครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง.....
5	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการ เรียนการสอนเสมอ.....
6	ครูผู้สอนได้อธิบายและมอบหมายให้นักเรียนได้ฝึกฝนและ ค้นคว้าด้วยตนเองอยู่เสมอ.....

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
7	มีการสอดแทรกความรู้ทั่วไปแก่นักเรียนในเวลาเรียนอย่าง สม่ำเสมอ...
8	กำหนดให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอก ห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ.....
9	จัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามเนื้อหาวิชาที่เรียน.....
10	มีการจัดอบรมก่อนสอบสนามหลวงให้กับผู้เรียน.....
11	รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติของ นักเรียนมีความเหมาะสม.....
12	มีการประเมินก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของ นักเรียนทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน.....
13	วางแผนทำการวัดผลและการให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน.....
14	มีการตรวจงานที่มอบหมายและแจ้งให้นักเรียนทราบเสมอ.....
15	ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการออกข้อสอบและปรับปรุงข้อสอบ....
16	การดำเนินการสอบเป็นไปอย่างยุติธรรม.....
17	การจัดสนามสอบมีความเหมาะสม.....
18	ระยะเวลาในการสอบมีความเหมาะสม.....

ด้านผลผลิตของหลักสูตร (Product)

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเป็นศา สทายาทที่ดีได้.....
2	นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันทำให้ดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข.....
3	นักเรียนสามารถรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดย อาศัยหลักพุทธธรรม.....

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
4	นักเรียนเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี.....
5	นักเรียนสามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้.....
6	นักเรียนสามารถใช้ความรู้ที่ความตามหลักวินิจัยพระธรรม วินัยได้.....
7	นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบของชาวพุทธที่สมบูรณ์ได้.....
8	นักเรียนสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขได้.....
9	นักเรียนสามารถนำความรู้มาหล่อหลอมจิตใจให้เป็นคนดีได้...

ด้านผลกระทบ (Impact)

ข้อ ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ ๒๕๔๒.....
2	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสนองต่อความมุ่งหมายของชุมชนและคณะสงฆ์.....
3	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมให้ลดลงได้.....
4	หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีสามารถขัดเกลาจิตใจให้เบาบางจากกิเลสได้.....
5	นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักสูตรเพื่อแสดงความคิดเห็น และโต้ตอบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม)

ผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัย

1. พระครูวิมลกิตติสุนทร เจ้าอาวาสวัดพระธาตุซ้อแฮ
2. พระศรีธีรพงศ์ ป.ธ.๙ รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน วัดพญาภู
3. ผศ.สมบุญ บุญฤทธิ์ อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครศรีธรรมราช
4. นายสาทร แก่นมณี ผู้อำนวยการโรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล
5. นายสะอาด คำมา ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่

ประวัติผู้วิจัย และคณะ

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ นายเสริมศิลป์ จุไรสง

Mr. Sermsin Chuthaisong

2. ตำแหน่งปัจจุบัน

- หัวหน้าสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

3. ประวัติการศึกษา

- ป.ธ. 4

- คุรุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา

- การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร

4. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

4.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์และสถานภาพในการทำวิจัย

เรื่อง “การศึกษาทัศนคติของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใน
จังหวัดแพร่” พ.ศ.2543

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

เรื่อง “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด
กรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่” พ.ศ.2543

สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

4.2 ผลงานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย

ไม่มี

ประวัติผู้ร่วมวิจัย 1 :

1. **ชื่อ** พระมหาสิมรัตน์ สิริธมโม
Pramaha Simarat Siritammo
2. **ตำแหน่งปัจจุบัน**
 - รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่
3. **ประวัติการศึกษา**
 - ป.ธ. 4
 - พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) วิชาเอกการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
 - การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. **ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ**
 - 4.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์และสถานภาพในการทำวิจัย
ไม่มี
 - 4.2 ผลงานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย
ไม่มี

ประวัติผู้ร่วมวิจัย 2 :

1. **ชื่อ** ผศ. พูนทรัพย์ เกตุวีระพงษ์
Name Assitant Professor Mrs. Poontrap Ketverapong
2. **ตำแหน่งปัจจุบัน**
- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
3. **ประวัติการศึกษา**
- ป.กศ.สูง
- ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา วิทยาลัยครูสวนดุสิต
- การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. **สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา**
1. การบริหารงานวิชาการ
2. คอมพิวเตอร์ และบริการวิชาการ
5. **ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ**
5.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์และสถานภาพในการทำวิจัย
ไม่มี
5.2 ผลงานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย
เรื่อง “ศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ จังหวัดลำปาง”พ.ศ.2547
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย 3 :

1. ชื่อ นางชลธิชา จิรภาคพงศ์
Mrs. Chonticha Jirapakapong
2. ตำแหน่งปัจจุบัน
- อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
3. ประวัติการศึกษา
- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกการบริหารทั่วไป สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
- การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 - 4.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์และสถานภาพในการทำวิจัย
ไม่มี
 - 4.2 ผลงานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย
เรื่อง “ศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ตามทรรคนะของครูผู้สอนและนักเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ จังหวัดลำปาง” พ.ศ.2547
สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย